Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ❁ РІК XV, Нр 3 (72) МАЙ - ЧЕРВЕЦ 2003 ❁ КРЕНИЦЯ ЛІҐНИЦЯ

Вшыткы дорогы ведут до Пряшова!

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуеш смак рідного слова, такого, як передати го треба Твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом і шанувати тя будут Люде

Читай *Бесіду* Внуку і Діду!

Неодолга по преселіню до Бачкы, головні до Руского Керестура, Руснаци, в стислым звязку з церковном спільнотом, 1753. рока основали свою школу, котра на початку была тривіальна, але по руснацкы вчыло ся в ній чытати, писати, рахувати і Закону Божого.

Основна Школа і Ґімназия „Петро Кузмяк”, стор. 7

(...) Там, де колиси квитло жытя, родили і бавили ся діти, трудили ся і одпочывали Лемкы, танцували і сьпівали пісні, гнеска єст пустка. Зароснена, здичавіла долина. (...) Єдины місця, котры засьвідчують, же колиси мешкали ту люде то стары, знищены через природу і люди цмынтері, придорожны кресты, котры остатнім часом сут або нищены, або переношены і ставляны в місцях чуджых, таячы історию місцевости і люди.

О. Роман Дубец, *Радоцина жыє в душах*, стор. 8-11

Порушано на IV Конґресі Стоваришыня Лемків вельо важных, горячых, пекучых, болячых справ. Декотры з них быти може, завдякы акуратні тій стрічы поведе ся розвязати. Інчы – над котрыма, як Дамоклів меч, вісит злоба сьвіта і о котрых „не літь (ту) глаголати подробно” – мусят іщы ждати на хосеннійший, справедливший час.

П. Трохановскій, *З потребы ци з конечности?* – ст. 12-13

Nie od razu zrozumiałem rady starszych od siebie fotografów, że trzeba przede wszystkim rozwijać własną spostrzegawczość i wrażliwość. - мówi Andrzej Stafiniak - *Z czasem okazała się, że ta trudna prawda jest w stu procentach prawdziwa! Minęło sporo lat zanim nauczyłem się "patrzeć". Jak to powiedział jeden ze znawców problemu - każda sytuacja ma swój punkt kulminacyjny, rolą fotografa jest umiejętne wychwycenie tej chwili.*

NN, *Sukces w Lyonie – wygraliśmy „przed egzaminem”*, ст. 19

(...) Присів сой на стільци, смотріл ся на роботу хлопців, бесідувал з Юрком і його женом Ксандром. На конец звернул ся до хлопців:

— Кым вы хцете остати як дороснете?

— Я газдом — бесідує Штефан.

— А я буду ковальом — гварит Ґнатко.

— Но а ты кым хцеш остати як дороснеш, Ванцьо? — допытувал священник.

— Я буду злодійом — одповіл Ванцьо без тени ганьбы на лици.

Максим, *Треба ся знати на роботі*, стор. 22

На передній стороні окладинкы – Портрет Александра Духновича в красвиді села Бінцарева.

На задній стороні окладинкы – Делегация СЛ на V Сьвітовий Конгрес Русинів перед Памятником А. Духновича в Ужгороді.

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 7 марця в евангелицкій святыни в Новым Санчы, в рамах Світового Дня Молитвы, о спокій на Сьвіті молили ся (за текстом приготовленым того рока через християнкы з Ливану) духовенство і вірны спільнот: евангелицкой, грекокатолицкой, православной і римокатолицкой.

♦ 14 марця в Домі Александра Духновича в Ужгороді члены Сьвітовой Рады Русинів стрітили ся з представителями русиньскых організаций Підкарпатской Руси. Проблемів Русинів знад Тисы выслухали (на знимці долов, од ліва) М. Алмашій, А. Копча – Заступник Ведучого СРР, А. Зозуляк – Ведучий СРР, Д. Папуґа і (поза кадром) Г. Гаттінґер.

♦ 14-16 марця в Кракові стрітили ся члены зарядів русиньскых молодіжных орґанізаций в Словациі, Украіні (Підкарпатю) і Польщы. Головном темом стрічы были приготовліня до І Сьвітового Форуму Русиньской Молодежы (чытай на стор. ...)

♦ 22 марця в Ліґници одбыл ся IV Конґрес Стоваришыня Лемків. Введено деякы зміны в Статуті СЛ, выбрано новий заряд: ведучым орґанізациі остал – на четверту уж кадонцію – Андрий Копча (обширно о IV Конґресі СЛ – на сторонах 12-13).

♦ 26 марця в Районовым суді в Мукачині одбыла ся остатня, вырішальна, як мож судити, розправа привертаюча Никыфорови (названому „Кринїцкі") його правдиве імено і назвиско – Епифан Дровняк. Справом занимало ся од 1999 рока і завершыло Обєднаня Лемків.

♦ 26 марця в братній пряшівскій редакциі русиньскых періодичных і неперіодичных выдань проходила мило-смутна стріча. На пенсию одышла вельми заслужена редактор Анна Кузмякова. Маме надію, же не было то пращаня дефінітивне і Пані Анна буде дале сперала редакцию своім досвідченым пером.

Шефредактор А. Зозуляк дякує Ред. А. Кузмяковій за отданий труд.

♦ 29 марця Театр Александра Духновича в Пряшові мал премєру драмы „Перон" Мілоша Караска (в перекладі на русиньскій Василя Турка-Гетеша). Премєру обзерал тіж великій пасионат і знавец театральной штукы – Ведучий СЛ Андрий Копча.

♦ 30 марця II Програм Польского Радия надал годинну аудицию посвячену нашій культурі і літературі. Ведучом темом была 200. річниця народжыня Александра Духновича. Выступил Хор Фундациі РУТЕНІКА та – як нарраторы – Др Михал Сандович і Петро Трохановскы.

♦ 5 квітня в америцкым Нью Джерси вшанувано памят Александра Духновича – з нагоды 200. річниці його народжня. Доповід о жытю і діяльности нашого Будителя выголосила Проф. Елен Русинко

♦ 5 квітня в пряшівскым Русиньскым Домі выступил Хор Духновой Академы при Державній Академі Славяньской культуры в Москві, выдатна оперова сьпівачка Валентина Шаронова і інчы. Гості з Росиї концертували тіж в аулі Пряшівского Університету і в Братиславі.

♦ 11 квітня в Бардийові проходил циклічны конкурс декламациї российской і русиньской поезиї АРС ПОЕТІКА. Акцию спілорганізував Окресный Одділ Русиньской Оброды.

♦ 12 квітня мал своє засіданя нововыбраный Головный Заряд Стоваришыня Лемків. Ведучом темом зобраня был выбір деле-ґатів нашой орґанізациі, іх участ і заданя в зближаючым ся VII Сьвітовым Конґресі Русинів.

♦ 12 квітня Кружок Стовари-шыня Лемків в Ліґници орґанізу-вал наступны дискусийну стрічу на тему нашой істориї і культу-ры. Гостьом-прелеґентом стрічы был на тот раз Теодор Іоч – зало-жытель і дотеперішный опікун Му-зею Лемківской Культуры в Зьын-дранові.

♦ 24 квітня – докладні в 200. річницю народжыня Александра Духновича представителі русинь-ских орґанізаций, інституций мі-ста і краю Пряшів вінцямі і кві-тьом оддали шану Будительови пред Його Памятником.

♦ 26 квітня – по двох роках старань на зозволіня зо страны власти – Польскій Суботньо-Недільній Школі в Ужгороді надано патронат Кс. Проф. Юзефа Тішнера. До школы, як інформують медиї, учащат понад сто сеґо Українців польского походжыня.

♦ 27 квітня в І з/о Ліґно ім. М. Кромера в Горлицях (ту пред кількома роками розпочато науку Лемківского жыжка на ліцеальным рівни) одбыл ся фестин „Кромер 2003". Попри знаных польскых естрадовых ансамблях выступи-ла і наша „Серенча".

♦ 27-29 квітня стараньом Фундациї Спомаганя Лемківской культуры РУТЕНІКА натрьвано на Лемковині матриялы до об-шырного фільму о нашій духовій і матеріалній культурі. Докумен-тувано м.ін. великодні богослу-жыня в Кренициі і Ганчовій.

Kobiety wołają o pokój

Koło kobiet z parafii ewangelicko-augsburskiej w Nowym Sączu było organizatorem nabożeństwa z okazji Światowego Dnia Modlitwy.(...)

Przejmującą liturgię pt. Duchu św. napełnij nas, przygotowaną przez chrześcijanki z Libanu, czytały kobiety z kościołów – rzymskokatolickiego, greckokatolickiego i prawosławnego. Modlitwy uświetnił chór prawosławny z parafii sw. Włodzimierza w Krynicy Zdroju, kierowany przez Piotra Trochanowskiego.

Kazanie wygłosiła Halina Radarz diakon kościoła ewangelicko-augsburskiego z Żyrardowa. (...)

W nabożeństwie wzięli udział księża – ks. Prałat Waldemar Durda z sądeckiej fary, ks. proboszcz parafii ewangelicko-augsburskiej Paweł Badura, ks. proboszcz parafii greckokatolickiej w Krynicy Zdroju Jan Pipka i ks. proboszcz parafii prawosławnej w Krynicy Zdroju Bazyli Gałczyk udzielili zgromadzonym wiernym błogosławieństwa.

Po modlitwie zaproszeni goście spotkali się na skromnej agapie w budynku parafialnym. (rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 10 marca 2003 r.)

Ostatnie ślady życia

Myśliwi z Gorlic odnowili zniszczone, łemkowskie krzyże i postawili na nowym miejscu. Nie mają najmniejszych wątpliwości, że zrobili słusznie. Konserwator zabytków, etnograf oraz duchowny, nie kryją jednak wątpliwości, sami Łemkowie wręcz oburzenia.

(...) Radocyny nie ma już na mapie. (...) Wokół mnóstwo charakterystycznych krzyży, kapliczek i zdziczałych drzew owocowych przypomina, ze tu mieszkali ludzie.

W Radocynie nie ma już stałych mieszkańców. Jest niewielki ośrodek szkoleniowy nadleśnictwa i niedaleko od niego murowana leśniczówka. Pomiędzy nimi, przy rozwidleniu dróg do innych wymarłych wsi: Lipnej i Czarnego stoją dwa kamienne krzyże, jeden datowany na 1888 rok oraz kapliczka przedstawiająca Świętą Rodzinę, pochodząca, jak głosi napis z 1903 roku. Trzy kamienne monumenty ustawiono w pobliżu większego, dębowego krzyża upamiętniającego zniesienie pańszczyzny, postawionego w 1899 r. (...)

Dwa kamienne krzyże przeniesione zostały z Lipnej, wioski, która istniała do 1947 roku. Kapliczka z figurami Świętej Rodziny stała do niedawna w wsi Czarne. (...)

Antoni Kroh, etnograf, nie bagatelizuje sprawy. – *Przecież te krzyże nie są niczyje, więc nie można dysponować cudzą własnością. Ktoś je postawił na pamiątkę czegoś, ktoś się do nich modlił. Ratować krzyże można na miejscu, bez przenoszenia. (...)* (Monika Kowalczyk, Jan Olszowski, *Dziennik Polski*, 14 marca 2003)

W obszernym reportażu odnośnie przeniesienia krzyży wypowiadają się też: Ks. Roman Dubec, Stefan Hładyk, Aleksander Maślej – negatywnie. Racji myśliwych broni Zygmunt Wojtasiewicz, szef Koła łowieckiego „Dzik", leśniczy z Radocyny jak też Piotr Czuchta. Pod reportażem, w przypisie „Opinie", przytoczone są zdania: Dr Miroslava Sopoligi, dyrektora Muzeum Ukraińsko-Rusińskie Kultury w Svidniku, Ks. Władysława Kaniuka, Roberta Huka, fotografika i Teodora Gocza. Z uwzględnieniem uwarunkowań, są za remontowaniem krzyży na ich dawnym miejscu.

Po swojemu

O. Władysław Kaniuk, proboszcz parafii w Wysowej na Łemkowszczyźnie, uczy w szkole nie tylko religii, również łemkowskiego języka i tradycji. O swoim doświadczeniu mówi:

- Wśród Łemków czasem można spotkać dziecko, które ma kłopoty z mówieniem *po swojemu*. Jego rodzice boją się, żeby „nie myliło się mu w szkole". Ale takie kłopoty ma może co setne dziecko. Z dziećmi wszędzie rozmawiam po łemkowsku – w cerkwi, kiedy idę po kolędzie, w szkole. Gdy któreś mówi do mnie po polsku, udaję że nie rozumiem. Po pewnym czasie przełamuje się ono i zaczyna mówić po łemkowsku. Kiedyś miałem ucznia, który używał tylko polskiego. Teraz jest w cerkwi *prisłużnikiem* i posługuje się piękną łemkowszczyzną.

W szkole w Gładyszowie, gdzie uczę religii, na język ukraiński chodzi sześcioro dzieci, na łemkowski czterdzieścioro. W Hańczowej, gdzie też uczę, spośród dziewięciorga łemkowskich dzieci tylko troje uczy się ojczystego języka, pozostali kontestują panią nauczycielkę. Tę szóstkę uczę więc pisania i czytania na religii. Tak postępują i inni duchowni. Tego wymaga od nas także władyka Adam.

W szkole uczę dzieci wierszyków, na przykład bożonarodzeniowych, na powitanie władyki. Ania Dubec, nauczycielka śpiewu, prowadzi chór i uczy kolęd i innych pieśni naszych i polskich. Żadna uroczystość nie odbywa się bez śpiewania i recytowania w dwóch językach. (...) (ar. *Przegląd Prawosławny*, 3/2003)

Międzynarodowy zjazd Łemków

Do niedzieli potrwa w Krakowie kongres młodzieży łemkowskiej z Polski, Słowacji i Ukrainy. Organizatorem zjazdu jest Łemkowska Młodzieżowa Organizacja Jar, której prezesuje Damian Trochanowski.

- Przygotowywać będziemy I Światowe Forum Rusińskiej na Słowacji, które odbędzie się w czerwcu w Preszowie – mówi Damian Trochanowski, prezes ŁMO Jar. – Odbędzie się ono równolegle ze Światowym Kongresem Rusinów.

Na spotkanie nie dojechali młodzi Łemkowie z Serbii, których zatrzymała w kraju skomplikowana sytuacja polityczna. Przyjazd Łemków z Rosji zablokowały wysokie opłaty dewizowe.

- Także o tym będziemy dyskutować w temacie integracji europejskiej i problemów młodzieży łemkowskiej – dodaje Trochanowski. (...)

Łemkowie mają nadzieję, że do Preszowa przyjadą delegaci z całego świata. Nie tylko z USA, Czech, Polski ale też z Węgier, Rumunii, Rosji, Serbii. Tak, aby było można swobodnie dyskutować o swoich problemach. (rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 15-16 marca 2003 r.)

Płynne złoto

Emilia i Jacek Nowakowie z Pasieki Barć im. Ks. H. Ostacha po raz pierwszy pojawili się w Kamianej 35 lat temu i zostali do dzisiaj. Od 10 lat prowadzą własne gospodarstwo pszczelarskie. Miód z ich jedynej pasieki we wsi dociera do całej Polski i świata. Ostatnio zainteresowały się nim Emiraty Arabskie.

- Nasza pasieka sięga tradycją do przepowiedni Łemków sprzed wieków, mówiącej, że na tej ziemi złoto będzie się rodzić na kamieniu – mówi Jacek Nowak, współtwórca Pasieki Baré. – Tym złotem jest oczywiście miód spadziowy, który tu powstaje głównie z drzew jodły. (...)

- Działalność w pasiece rozwijamy w trzech kierunkach – wyjaśnia Jacek Nowak. – Hodowli matek pszczelich (udało nam się wyhodować pszczołę autochtonkę), wykorzystania produktów pszczelich w apiterapii i szkoleń przyszłych pszczelarzy.

Plany na przyszłość to powrót do tradycji apiterapii, przy pomocy doktora Jerzego Gali i modernizacja pracowni, pod wymogi Unii Europejskiej. (rob, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 21 marca 2003 r.)

...A gdzieś tam na Zadnieprzu, pod Połtawą tęsknią Prysłopscy – prastary ród kamiański, który od XVII wieku prowadził starannie – ku chwale potomnych – księgi metrykalne Kamianej, przekładał na besidę Łemków *Psałterz* Dawidowy i europejskie *Magnum Speculum*... Tęsknią i zazdroszcza pszczole autochtonce...

Nikifor to Drowniak

Burzą oklasków działacze Zjednoczenia Łemków przyjęli wczoraj w Sądzie Rejonowym w Muszynie postanowienie, że Nikifor Krynicki naprawdę nazywał się Epifanusz Drowniak. Pół godziny pani sędzia Barbara Tischner odczytywała uzasadnienie swojego orzeczenia.

Proces z wniosku Zarządu Zjednoczenia Łemków w Gorlicach ciągnął się od 1999 roku, a początek dał mu spór o umieszczenie przez działaczy łemkowskich tablicy z dwojgiem nazwisk: Nikifor Krynicki i Epifaniusz Drowniak na budynku muzeum genialnego prawnuka Łemków w Krynicy.

We wczorajszym postanowieniu sąd orzekł o „unieważnieniu aktu urodzenia Nikifora Krynickiego, sporządzonego w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krynicy o numerze 477-1962/I w dniu 18 października 1962 r. na podstawie Sądu Rejonowego w Nowym Sączu, wydział zamiejscowy w Muszynie z dnia 18 września 1962 r. (NS 122/62) ustalając że ten akt urodzenia jest nieważny na mocy art. 30 Prawa o aktach stanu cywilnego z 29 września 1986 r., gdyż jest niezgodny z prawdą, dlatego, Nikifor Krynicki to Epifaniusz Drowniak, urodzony 21 maja 1895 roku, zgodnie z żądaniem wnioskodawców Zjednoczenia Łemków i Prokuratury...".

Wczorajsze orzeczenie to ogromne zwycięstwo Łemków, którzy tłumnie przyszli do sądu, gdyż Nikifor to najwybitniejszy, rozpoznawalny na całym świecie artysta narodowości łemkowskiej.

(...) Uczestnikiem postępowania było Muzeum Regionalne w Nowym Sączu, któremu przysługuje apelacja do Sądu Okręgowego w Nowym Sączu, ale raczej z tego prawa nie skorzysta. (HSZ, *Gazeta Krakowska*, 27 marca 2003 r.)

Prawda dramatu

W mojej rodzinnej wsi Łubno koło Dynowa, leżącej nad Sanem, od kilku wieków mieszkali: Polacy, Ukraińcy i Żydzi. Nie było miedzy nimi konfliktów na tle narodowościowym. (...) Dopiero w 1937 r. działalność nacjonalistów z Pawłokomy (leżącej nad Sanem) zmąciła dobrosąsiedzkie stosunki. (...)

Moim zdaniem, gdyby banderowcy nie mordowali Polaków nie byłoby Akcji „Wisła". Uratowała ona życie wielu Polakom i Ukraińcom. Na terenie bieszczadzkim część Ukraińców oraz Łemków wspierała materialnie oraz moralnie banderowców, a także zasilała ich szeregi. (...) Po zamordowaniu gen. Karola Świerczewskiego (w tej zasadzce brali udział Ukraińcy z Łubna), władze polskie zdecydowały się na przesiedlenie Ukraińców i Łemków na Ziemie Zachodnie i Północne, gdzie dostali duże poniemieckie gospodarstwa rolne. Dawniej w Bieszczadach mieszkali w drewnianych chałupach krytych strzechą, krzywda im się wielka nie stała. (...) (z cyklu „Nadesłali do nas". Adam Rzasa, Rzeszów, *Trybuna*, 15-16 marca 2003)

Słowo „prawda" jest bodaj najnieszczęśliwsze ze słów. Dlatego pozostawię go w spokoju. Zapytam tylko „znawcę" (szczególnie problemu łemkowskiego w tej sprawie): Czy konflikt wywołali Ukraińcy w 1937 roku? Czy może w roku... 1593 - *ja, Katarzyna Wapowska, z tej zwierzchności korzystając którą nam nad poddanemi Pan Bóg dać raczył, te cerkwie we wsiach naszych dziedzicznych w Iżdebkach, w Łubnej, Hłodnym, w Bachurzu, w Warze i po przedmieściu Dynowskim w kościoły łacińskie przeczyniamy. Kapłan od nas prezentowany ma naprzód nawracać Ruś do kościoła świętego Rzymskiego, dzieci ruskie chrzcić i pilnować aby u popów nie byli chrzczone...*

W poprzednim numerze „Besidy" (strona 5) przydarzył się kiks. Umieszczono wcześniejszą wersję pliku, pomijając tekst Pana Mariana Janigi nadesłany przez Państwo Antoninę i Michała Kocurów z Gorlic. Wielokrotnie wysyłali oni do naszej redakcji wycinki z prasy, tym jednak razem szczególnie prosili, by nie pominąć tekstu zaprzyjaźnionego z nimi (i z nami) Autora. Drukujemy go zatem teraz. Z przeprosinami Obydwu Stron. I z podziękowaniem dla Pana Janigi – szczególnie za ostatnie zdania.

Wielkie kolędowanie

W dniu 9 lutego 2003 roku w Bursie Ruskiej przy ul. Sienkiewicza w Gorlicach o godz. 14.00 odbył się przegląd łemkowskich grup kolędniczych. Przy szczelnie zapełnionej sali widowiskowej (wciąż na takie imprezy za małej) i aplauzie widowni śpiewały, grały i deklamowały zespoły dziecięce z Gładyszowa (zespół prowadzony przez p. Dziubynę, Uścia Gorlickiego (p. Mirosława Chomiak), Gorlic (p. Mirosława Dubec) i Krynicy (Piotr Trochanowski). Ten ostatni nigdy nie przyjedzie do Gorlic bez niespodzianki. Tym razem zagrał i zaśpiewał z dziecięcym Zespołem z Krynicy scenki rodzajowe związane z Bożym Narodzeniem. W jednej ze scenek zagrał dziadą wiekowego, który wspominał młodzieży jak to miasta Zakarpackie Bardejov, Presov, Svidnik, Starą Lubownię i okoliczne wioski zamieszkiwali bracia Łemkowie obchodzący te same tradycje bożonarodzeniowe. Jedna z grup dziecięcych zaśpiewała moja ulubiona kolędę łemkowska („W bhu bokij dobrni...").

Kolędę tą wśród wielu innych śpiewali kolędnicy odwiedzający miejscowych dziadków pod Chełmem z łemkowskiej wsi Wawrzki. A potem nastała tragedia dla Rusinów z Wawrzki i okolic. Akcja Wisła w 1947 roku, która do dziś dnia nie może być uznana jako zbrodnicza i etycznie niesprawiedliwa tak że Łemkowie muszą szukać prawdy i sprawiedliwości w Europejskim Trybunale Praw Człowieka w Strasburgu. Czy ją znajdą i kiedy – oto jest otwarte pytanie (Marian Janiga, *Tygodnik Gorlicki*, 14 lutego 2003 r.)

Никыфорови офіцийні „оддано" його правдиве іменс і назвиско – Епифан Дровняк. Подібным способом, як му го сорок років тому вкрадено – в маєстаті права, посередництвом суду. І хоц акт то радше символічний, бо уж од шувнього часу доброго рівня выдавництва (в тым енциклопедиї) зачали коснувати „Епифана Дровняка", бесідує він што і в „высокій справедливости" нашой держави мож уж найти справедливіст.

Ниже поміщаме малы уступы з обшырного допису опубликуваного пару місяци тому в часописі „Świat Ciszy" (вересен-жолтен 2002), надісланого нашій редакциі взамін за, медже інчыма нашу, поміч в його написаню.

PROF. BOGDAN SZCZEPANKOWSKI

Mity, legendy i prawda O Nikiforze z Krynicy

Nikifor niemal przez całe życie był tajemniczą postacią. (...)

Prawdziwe nazwisko Nikifora – Drowniak – było znane miejscowym Łemkom. Ujawniono je jednak oficjalnie dopiero w 1960 roku. Ustalono wówczas, że Nikifor urodził się 21 maja 1895 roku, został ochrzczony drugiego dnia po urodzeniu, w parafii grekokatolickiej w Krynicy-Wsi. Nadano mu starocerkiewne imie patrona dnia bliskiego dniu urodzenia – Epifanius (Epifaniusz, Epifan, Jepifanij). Takie nietypowe imiona zazwyczaj w kościele grokokatolickim nadawano nieślubnym dzieciom, imiona popularne były zarezarwowane dla dzieci „legalnych". Odnaleziony przez łemkowskiego etnografa p. Pawła Stefanowskicgo zapis w grekokatolickich księgach metrykalnych pozwolił na sporządzenie odpisu aktu urodzenia. I chociaż Nikifor widział ten dokument w maju 1960 roku i potwierdził jego autentyczność, ówczesne władze nie chciały uznać jego prawdziwej tozsamosci. Był bowiem już uznanym polskim artystą, nagradzanym na międzynarodowych wystawach, chociaż jedynie pod imieniem Nikifor, a tu okazał sie być Łemkiem, nieślubnym synem głuchoniemej wyrobnicy Eudokii (Dowdokii) Drowniak i nieznanego ojca. Nie przystawało to do obrazu „polskiego artysty". Wprawdzie „niechcący" w 1962 roku „Nowiny Rzeszowskie" pisząc o wystawie prac Nikifora napisały „Nikifor Drowniak", była to jednak jedyna wzmianka na temat tego nazwiska przez długie lata. W tym samym 1962 roku władze miejskie Krynicy postanowiły nadać Nikiforowi nazwisko. Było to konieczne, ponieważ postanowiono latem 1963 roku wysłać Nikifora na wypoczynek do Bułgarii, trzeba więc było wystawić paszport. Cóż – pochodził, mieszkał i tworzył w Krynicy, więc niech będzie Nikifor Krynicki. Z tym więc nazwiskiem 18 września 1962 roku Sąd w Muszynic ustalił treść metryki zastępczej, z fikcyjną datą urodzenia 1 stycznia 1895 roku i fikcyjnymi imionami rodziców – Jan i Ksenija. Przypadek zrządził, że wybrane przez władze nazwisko „Krynicki" było w rzeczywistości rodowym nazwiskiem babki Nikifora ze strony matki, Tatianny Drowniak z domu Krynickiej, co niejednokrotnie później stawało się powodem kłopotliwych sytuacji.

Już po śmierci Nikifora członkowie społeczności łemkowskiej wielokrotnie upominali się o przywrócenie Nikiforowi prawdziwego nazwiska, sugerując pozostawienie miana „Nikifor" jako pseudonimu artystycznego. W 1995 roku poeta łemkowski Władysław Graban, badacz i współtwórca kultury łemkowskiej pisał:

...dla świata sztuki przwdziwe nazwisko Nikifora może nie oznaczać wiele (...) [tu skróty Autora artykułu – Red. „Besida"], *zaś dla Łemków znaczy wszystko i będzie zupełnie naturalne, swojskie. Będzie również symbolem, wyznacznikiem losu tego społeczeństwa; wyszydzanych i wypędzonych jak on, i jak on bezimiennych w społecznym morzu, w ojczyźnie bez ojczyzny. (...) Niech więc Nikifor dalej funkcjonuje w świecie sztuki jako Nikifor, gdyż tworząc stał się postacią ponadnarodową, wręcz legendą. Niezależnie od tego faktu, jego dane biograficzne historycy sztuki winni uzupełnić: Nikifor, z pochodzenia Łemko, prawdziwe nazwisko: Epifan Drowniak, ur. 21 maja 1895 r. w Krynicy. To wystarczy!* („Zahoroda", nr 1/4/1995, s. 21)

W 1996 roku Zjednoczenie Łemków w Polsce wystąpiło do sądu o oficjalne przywrócenie Nikiforowi Krynickiemu prawdziwego imienia i nazwiska – Epifaniusz Drowniak. I chociaż sprawa nie została jeszcze definitywnie zakończona – zebrana dokumentacja upoważniła autorów encyklopedii i przewodników wydawanych po 1996 roku do pisania o Nikiforze „Nikifor Krynicki, prawdziwe nazwisko Epifaniusz Drowniak". Takie zapisy znajdujemy w Encyklopedii Powszechnej PWN, Multimedialnej Encyklopedii Powszechnej (edycja 2002), w katalogu wystawy Nikifor – Ludzie i sprawy, w publikacji Krynica 2002 – informator turystyczny i wielu innych aktualnych publikacjach. (...)

W przedruku urywków artykułu zrezygnowano z przypisów. Zainteresowanych odsyłamy na stronę internetową: www.pzg.org.pl/sc

ОСНОВНА ШКОЛА І ҐІМАЗИЯ „ПЕТРО КУЗМЯК" В РУСКЫМ КЕРЕСТУРІ, ШКОЛА КОТРА ЗА 250 РОКІВ РОЗВИВАЛА ОСЬВІТУ І ВЫХОВАНЯ В РІДНЫМ ЯЗЫКУ

Неодолга по преселіню до Бачкы, головні до Руского Керестура, Руснаци, в стислым звязку з церковном спільнотом, 1753. рока основали свою школу, котра на початку была тривіальна, але по руснацкы вчыло ся в ній чытати, писати, рахувати і Закону Божого. Запискы гварят, же основна школа в Рускым Керестурі прешла за своє істнуваня през пару фаз: фазу конфесиональной школы од 1753 до 1888 рока, потім фазу комунальной школы од 1888 до 1899 рока і фазу державной школы од 1899 до 1918 рока. Медже двома сьвітовыма войнами школа была державна. По 1944 році была початково 4-річном основном школом, а пізнійше, в 50. роках, полном осемрічном школом, яком є і гнеска.

Основном потребом конфесиональной школы было забезпечыти кваліфікованых учытелів і выбудувати новий шкільний будинок з поміщынями для все векшого числа школярів, найти фонды для утриманя будинку. В тым часі працували таказваня дочасны учытеле.

За ідейом о покликаню Капітальной Школы (што значыло звязаня матері Руснаків – Руского Керестура – з інчыма місцями де жыют Руснакы в Бачці і Сримі) пришло до реформуваня школы, в котрій наймічнійше зазначыла ся товды прана найбарже выкваліфікуваного руского учытеля Петра Кузмяка. В тым періоді з керестурскоі школы ішло ся до выжшых народных, державных і выжшых жіночых шкіл і гімназий в Зомборі, Новым Саді, Печуі до учытельскых шкіл в Баі, Суботиці і Ужгороді. Од 1899 до 1918 рока учытеле часто ся міняли, але было іх все веце. В 1913 р. выникнуло новий будинок школы, котрым управлял Михал Поливка.

По выникніню Королівства Югославіі формує ся Руске Народне Просьвітнє Товариство, під патронатом якого выдрукувано першы підручникы в руснацкым языку (*Чытанка для третьой класы* Михала Поливкы, 1920. і *Буквар* авторства М. Поливкы і о. М. Мудрого, 1921). Од початку XX ст., з выдрукованьом *Ідильского вінця* Гавриіла Костельника (1904), його *Граматыкы бачваньско-руского языка* (1923), першой драмы *Єфтайова дівка* (1927), з появліньом ся (тераз уж барда руснацкой літературы – тіж учытеля) Михала Ковача і його твору *Атаманів сын* (1927), і так дале аж по другу сьвітову войну, вчыт ся вельо генераций той школы, котры пізнійше будут підпором не лем основній але і выжшій освіті і выхованю.

По 1945 році основна школа продолжат діяня і, подля товдышнього часу, включат ся до едукациі як Народна Школа з руснацкым языком. В лютым 1945 р. отворено Державну Реальну Ґімназию – першу ґімназию в історіі Руснаків. Ґімназия діяла до 1949 рока, коли была трансформувана до основной школы, а од 1970 рока ю реактивувано.

Осьвітній Центер „Петро Кузмяк" основано 1977 рока, а в 1987 отворено новий, новочасно побудуваний і упоряджений обьект і створено умовины до выховавчо-осьвітньой діяльности в руснацкым языку, од основного до професійно укєрункуваного выхованя і осьвіты.

Днешня новочасна Основна Школа „Петро Кузмяк" має бл. 530 школярів а ґімназия з о тділінями на руснацкым і сербскым языку – коло 250 школярів. При школі єст інтернат для 70 бурсаків, кухня, ґімнастычна саля і отворены спортовы терены. Во вшыткых структурах затрудненых є коло 80 осіб і вшыткы они старают ся утримати высокій рівень осьвіты і выхованя в ріжных секциях заінтересувань.

Основне навчаня выключно в руснацкым языку продолжат ся навчаньом в ґімназиі з руснацкым і сербскым языком і дає барз добры результаты, як підчас школуваня, так і при вписі на факультеты. Найздбнійшы ученикы мают за собом вельо осягнінь в ріжных змаганях – од окружных, регіональных, аж по загальновойводиньскы і загальнодержавны. Школа співпрацує з ріжныма підприємствами, організациями, ресортовыма міністерствами.

Завдякы своій роботі і заангажуваню, Оьвітній Центер „Петро Кузмяк" і його працовникы нагороджены высокыма одзначынями, аж по державны. Дочекали тіж 250. річниці істнуваня свойой школы.

Інформацийний Комітет празднував 250. річниці

Наступных століть щесливого плеканя языка Вітців Руснакам Бачкы жычыт Редакция „Бесіда".

На знимці горі: стара школа в Рускым Керестурі, днес по части музеї і ґелерія, долов – Сучасний Комплекс Школы ім. Петра Кузмяка. Знимкы: Фольцер

Ближыт ся літо, вакації. Дуже молодых Лемків нашой діаспоры зас выбере ся в рідны Горы, жебы тіло і душа надыхали ся рідным і чыстым. Та ци правдивій однові має служыти лем безчынний релякс? Ци не годно єй окраситі, вынести горі дакус труду – для вшанованя покону Вітци? Ниже поміщаме допис (опубликуваний в місячнику „Przegląd Prawosławny"), пракгуючий о минулым літі на Лемковині, в контексті історії забмерлого села Радоцина. Друкуєме – за акцептацийом і корректом Автора – як несьмілу, але хосенну для духа і тіла пропозицию на надходячє літо. (Ред.)

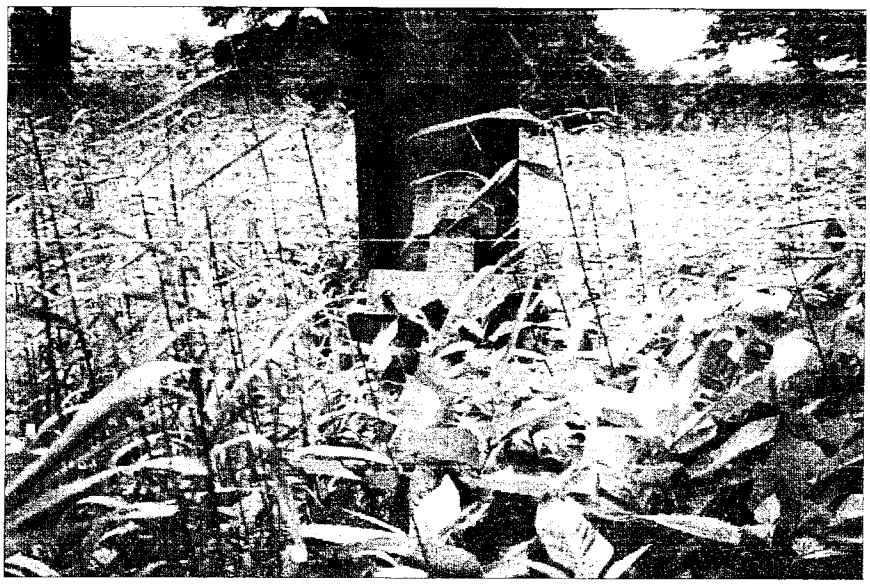

О. РОМАН ДУБЕЦ

Радоцина жыє в душах

Групы молодежы з Польшы, Украіны (з місцевости Пустомыты) і Словакиі (з Бехерова) працуют того літа на старым лемківскым смынтері в неістнуючым уж селі Радоцина. Корчуют кряча, очыщуют нагробны памятникы. Вчат ся тіж пошанц до минулого і будуваня новых вязи в будучности, вызбывают ся стереотыпів і перепамуют культуровы барієры. То част суспільно-выховавчого програмы „Памят міцнійша ниж смерт". Якій служыт м.ін. ратуваню характерных для Лемківского Бескіду лишеных натурі цмынтері з незвычайні інтересующыма камяныма крестами і памятниками. Тоты з Радоцины походят з каменярскых варштатів зо славетного тым Бортного і з робітні Сервоньского в Горлицях. Обстало ся іх недуже. Зроблены з пісковика, поставлены безпосередньо на земли, похылили ся, попадали. Звалены елементы заросли. Найчастійше кресты превертали выпасаны в сусідстві быдлята, зато за найважнійше принято огороджыня некрополіі. Таке предпринятя вымагат вшытко єдно фінансовой помочы.

Радоцина то село в долині, при самым головным карпатскым хырбаті, лем о кільометер од джерел Вислоки. Основано ю кінцьом XVI або XVII столітя. Історія єй была подібна вшыткым сусіднім оселям в околиці. В 1888 числила 87 хыж, в якых жыло 479 грекокатоликів і 7 Жыдів.

В 1848 р. знесено в Австрії паншыну. На скрижуваню доріг до Радоцины, Липной і Чорного стоіт до днес прекрасний великій дубовий крест, поставлений в 1899 р. на памятку того факту.

Незнатя докладні, коли парафія в Радоцині піддорядкувала ся церковній унії з Римом; правдоподібно кінцьом XVII ст. (перемышльска єпархія офіційні приняла унію в 1692 р.). Грекокатолицку Церков Святых Космы і Даміана збудувано в 1898 році, коли попередня святыня потерпіла підчас повени.

На зламі 1911-1912 років видимыма в околищях Радоцины стали ся дужыня місцевого населіня до повороту ту вірі предків, православія. Говлы то зміну віроісповіданя зголосила більшіст мешканців сел Чорне, Долгє, Липна, Незнайова і Радоцина. Австро-мадярскы репресиі знамали пробы конверсиі. Припомнийме сой долю отця Максима Сандовича, котрий напевно мал контакты з радоцинянами. Личніст о. Максима мусіла тіж значучо діяти на люди што ся з ним стрічали. Ачий і по Радоцині, вандруючы з Грабу до Ждыні, ступал будучий святий Православной Церкви, мученик.

Выбух войны принюс на Лемковині масовы арештуваня серед т.зв. москофілів і прихыльників православія. Тисячы люди підданых было перешлідуваным, дуже трафило до вкрытого злом славом австрийского лагру в Талергофі.

В часі воєнных дій долго стоял в Радоцині фронт, в околиці шли затяты і кырвавы боі. Згыну чоловды дуже Росиян. Шіддамі того часу суть числены в околиці воєнны цмынтері. В самій Радоцині такій цмынтір з 1915 рока находит ся при давным парафіяльным цмынтері.

Поновлена проба зміны віроісповіданя мала місце в 1927 р. При Грекокатолицкій Церкві остали лем дві родины, найбарже звязаны з унійным священником. Святыні Грекокатолицкой

Церкви силом конкордату установленого медже Ватиканом а Польщом в 1925 р. рахували ся маєтком Католицкого Костела. Не маючы можности корыстати з грекокатолицкой святыні, православны побудували при ній часовню.

В 1928 році православна парафія в Радоцині числила 529 душ, з чого в самій Радоцині 353, а в філіяльным Долгым 176 осіб. На упосажніню парафіі был священник і жак. Радоцина была єдном з першых по І сьвітовій войні православных парафій на Лемковині. Першым парохом был свящ. М. Грицай, барз енергічний і оператывний, што не подабало ся товдышнім властям. Зложено против нему донесіня до повітового суду в Горлицях, зато же одправил панихіду над гробом о. Максима і примушено го лишыти Лемковину.

В тым часі зачала на селі розквитати культура. При ожывлено діючій чытальни ім. Качковского основано сельскій театр, котрий давал пару представлінь на рік. Книжкы до чытальні переказала м.ін. православна митрополія в Варшаві. Ініциатором та мотором культурных діянь был наступця Грицая, свящ. Й. Криницкій.

В 1936 р. парафія в Радоцині (враз з Долгым) числила 2 грекокатоликів, 625 православных (з чого 435 в Радоцині), 28 католиків латиньского обряду (были то погранічникы). Жыйвска ролина бела скеля. Был і другій – лемківскій. Неподалеко села, од страны чорного, мешкали Цыгане. Занимали ся ковальством.

Радоциняне чынили старання о пренесіня рухомого маєтку з грекокатолицкой церкви, судячы што будучы жертводавцями мают ім право як православны корыстати з них в новій святыни. Справа нашла ся в суді, де остаточно признано православным право до маєтку.

Перед ІІ сьвітовом войном село числило 510 мешканців – 470 Руснаків, 30 Поляків і 10 Жыдів. Находила ся ту чата граничной стражы, в часі окупациі заміна на стражницю Гренщуц (Grenschutz). В часі воєнных дій Радоцина нашла ся близко епіцентра боїв о Дукольскє Сідло, але сама барз не потерпіла. Німці лишыли Радоцину 17 вересня без бою.

Повоєнний час то трагедия Радоцины і цілой Лемковины.

Мешканці Радоцины за совітском агітациjом і примусом місцевых власти в більшости зголосили ся в 1945 році на выізд до Совітского Союза. Выселіня розпочали ся 18 мая. Зо собом старано ся забрати што лем могло змістити ся на возі. На полях остали сівбы, зерна і компери. Забрано важнійшу част выпосажніня церкви, хоругви і дзвоны. — В дни выізду плакали вшыткы, великом зливом плакала ціла природа — споминают радоциняне.

Дорога до місця нового оселіня продолжала ся пару тыжни і закінчыла ся в осели Долинска кіровоградской области. Голод та неприязне поведіня місцевого населіня (прозывали пришельців *Полячками*, выкрикували: „захтіло ся вам наш хліб істи") скоро принесли розчаруваня. По парунащетьох місяцях більшість выселеных постановила вертати до Радоцины. Та границя была непрохідна. Вшыткы одно кількі особы повело ся ю пройти. Репта оселила ся в місцевости Пустомыты в львівскій области. На вертаючых в Радоцині ждали добровольці, котры вернули ся з фронту, уж до опустілого села. Враз газдували на вітшівскых загонах.

Акция Вісла в 1947 р. остаточно вырвала радоцинян з іх вітчызны. Згідні з документами, медже 11 а 15 червця 1947 р. з Радоцины выселено 35 осіб, голов-

ні в околиці Лінниці. В селі не остало жывого духа. Лишене добро было райом для злодіїв.

Грекокатолицку церков розобрано бл.1955 рока. Остали по ній лем емалійованы підлоговы плыткы. Подібна доля стрітила тіж православну церков. Мож ся додумувати, же материял з них, так як і з церкви в Долгым, был выкорыстаний через „петеер" при будові стайні в Ясюнці.

Місце по лемківскій Радоцині і околичных селах презначено під ліс.

До Радоцины в 50. роках вернули ся зо західніх земель дві родины. Замешкали в зруйнуваній давній школі. В 1973 р., при натисках зо стороны ПГР, змушены были лишыти село.

Радоциняне на Україні акліматизацию розпочали од будовы власной церкви, подібной до той лишеной в Радоцині, тіж Святых Космы і Даміана. Працом власных рук дорабяли ся од ничого власного маєтку. Гнеска в Пустомытах будують нову велику церков, єдну з улиц назвали Радоциньском, діют там хоры (Радоцина) і ансамблі (н.пр. Вышываночка) продолжаючы лемківскы традиції і фолькльор. Владимір Шуркало повідат: — Такой вшыткы з Радоцины в Україні побудували власны домы і мают полне забезпечыня, але через 55 років в нашых очах не высыхают слезы. Чекаме коли заторжествує справедливіст і Польща даст дам можливіст вернути ся домів. Не годни мы забыти своіх рідных сторін.

Гнеска старают ся в міру своіх можливости одвиджувати рідне село. Таком наголом єст н.пр. Лемківска Ватра в Ждыни. Зорганізуваны групы враз зо священником приіжджают на свято і одвиджують Радоцину. Як сами пікрислюют, тот выізд єст свого роду поломництвом. Найчастійше в суботу рано вшыткы ідут до Радоцины, порядкують цмынтір і „свое обыстя", вытинают крячівя, копривy, приводят до порядку гробы, знищены памятникы. В неділю рано в Радоцині при цмынтері служыт ся Літургія, а по ній наступує єдиний в своім роді кермеш. Каждий розходит ся до „свойой хыжы". По селі чуют ся запрошыня: — Кумс, ходте до мене на гостину! — Та перше, куме, ходте вы до мене; моя хыжа ближе! — Гей, куме, але я вас першии запросил. Моя жена юж кеселиці заправила і мачанкы наварила. А я за палюнком аж на Словакы ходил. Як мою выпєме, і до вас піденe.

Од кілкох років вірны Парафії Святой Тройці в Горлицях враз з пароxом в великоднім часі одвиджують з молитвом розтрачены серед гір та лісів цмынтері в неістнуючых лемківскых селах.

Владимір Шуркало, організатор тых выізднв, вроджений уж на Україні, з молоком матери высал і тобов до Радоцины. Одвитинує ю пару раз до рока, одновлює знищены капличкы, кресты, порядкує цмынтір. Радоцину прагне мати якнайближе себе. Оповідат: — Тот ядловец, посаджений пред моім ломом привюз єм з Радоцины, прият ся ту добрі, а для мя єст символом рідной земли. Штоден, кед ся пробуджу, выходжу на двір і гварю до него: Добрий ден Радоцино! І чую, як мі одповідат: Добрий ден. Привюз єм з Радоцины і інчы дерева. Часто сідам при них на лавці і в духу бесідую з нима як з жывыма.

Радоцина была шумным і богатым лемківскым селом. Гнеска Радоцина єст символом знищыня Лемковины, єст найліпшым приміром наслідків Акциі Вісла. Там, де колиси квитло жытя, родили і бавили ся діти, трудили ся і одпочывали Лемкы, танцували і сьпівали пісні, гнеска єст пустка. Зароснена, здичавіла долина. Тепер сельскы лукы выкорыстуваны сут лем підчас сезонового выпасу овец через бачів з Пітгаля і Горців. Єдины місця, котры засьвідчуют, же колиси мешкали ту люде то стары, знищены через природу і люди цмынтері, прикородны кресты, котры остатнім часом сут або нищены, або переношены і ставляны в місцях чуджых, таячы історию місцевости і люди.

На цмынтері в Радоцині поверхньом гектара заховало ся лем 21 камяных крестів. Нагробных памятників напевно было вече, тоты што остали дают образ трагічных наслідків Акциі

Вісла, єй зьвірство і - як твердят декотры - єй тягліст! Лишений без опікы цмынтір онедолга піде за дольом села. Поламаны кресты вывезут, закоплют або звезут на єдно місце, хоцбы такє, якє творит ся при скрижуваню доріг Радоцина - Липна - Чорне, при панщынным кресті. І не остане уж ниякій шлід, же в даным місци колинебуд квитло жыта. Чым заслужыли сой померлы на такє трактуваня?

Од кількох років вірны Парафії Святои Тройци в Горлицях враз з парохом в великоднім часі одвиджуют з молитвом розтрачены серед гір та лісів цмынтері в неістнуючых лемківскых селах. Осередок Православной Культуры в Горлицях выступил з ініциятивом ремонтів тых цмынтерів.

Два роки тому на просьбу колишніх мешканців села, днес жыючых на Украіні, до Уряду Гміны Сенкова з писмом о преказаня цмынтеря в Радоцині на власність єдной з православных парафій звернул ся Владыка Адам. Та хоц урядникы гміны заповнювали, же нич не стоіт на перешкоді, жебы цмынтерьом владала Церков, до гнеска справы не сфіналізувано.

То наступний аргумент для тых, котры твердят, же Акция Вісла тырват.

знимкы Автора

Осередок Православной Культуры в Горлицях стал ся лавреатом конкурсу „Культура Близка", організованого Фундацийом Спомаганя Села. За вдякы нагороді Осередок того літа зорганізує наступний табір для молодежы, котрий буде мал за ціль упорядкуваня і ремонт наступных цмынтерів.

Жертвы на тоту благородну ціль мож слати на конто:
Parafia Prawosławna w Gorlicach
(ul. Brzechwy 2) Bank Spółdzielczy
87950005-118327-2700-61

COUR EUROPENNE
DES
DROITS DE L'HOMME

CONSEIL DE L'EUROPE
STRASBOURG

EUROPEAN COURT
OF
HUMAN RIGHTS

COUNCIL OF EUROPE
STRASBOURG

Pan Paweł Stefanowski
Bielanka 4
PL – 38-311 Szymbark

CZWARTA SEKCJA

ECHR-LPol1.1R
KR/msm

Strasburg, dnia 1 kwietnia 2003

Skarga nr 5247/03
OBYWATELSKI KRĄG ŁEMKÓW „HOSPODAR" przeciwko Polsce

Szanowny Panie,

Niniejszym potwierdzam otrzymanie listu z dnia 17 marca 2003 z załącznikami, do którego dołączony był wypełniony formularz skargi.

Trybunał zajmie się powyższą sprawą najszybciej jak to będzie możliwe. Podstawą rozpoznania skargi będą informacje i dokumenty przedłożone przez Pana. Postępowanie jest co do zasady pisemne, a osobista obecność Pana na posiedzeniu w siedzibie Trybunału będzie konieczna jedynie jeżeli Trybunał o to się zwróci. O decyzji Trybunału będzie Pan poinformowany.

Proszę mnie zawiadomić o zmianie swojego adresu. Ponadto proszę o przekazywanie Trybunałowi, z własnej inicjatywy, wszelkich informacji o wydarzeniach w sprawie, której dotyczy powyższa skarga, oraz o przedkładanie wszelkich decyzji podjętych w tej sprawie.

Łączę wyrazy szacunku,

z upoważnienia Kanclerza
K. Ryngielewicz
Sekretarz Prawny

CONSEIL DE L'EUROPE - COUNCIL OF EUROPE
F – 67075 STRASBOURG CEDEX

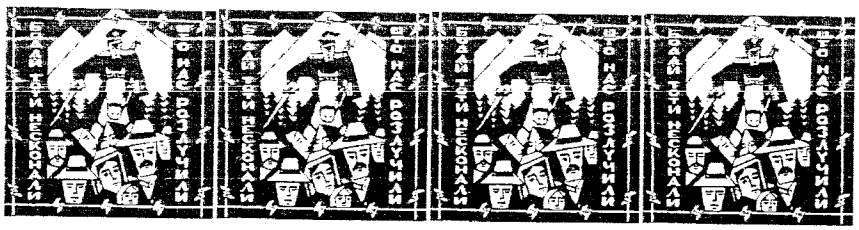

Текст і знимкы: ПЕТРО ТРОХАНОВСКИЙ

З потребы ци з конечности?

Згідні зо Статутом Стоваришыня Лемків, Конгрес організациі повинен ся одбыти раз на штырі рокы. Тілко тырват єдна каденция Головного Заряду. Та хтіло бы ся одраз зьвідати: ци то лем час перебываня Власти при власти повинен вызначати сенс бытя організациі? На жаль, оне зьвіданя, задане днес, задаване в меньшых ци векшых кругах, ци тіж самому собі – все остане реторичным. І не лем зато, же скликаня Конгресу то окріслены грошовы вытраты, а скликаня надзвычайного зобраня (в „звычайных" справах) – то уж вытраты пілком „непотрібны".

І так то мило і симпатычні зачал єм допис о IV Конгресі Стоваришыня Лемків, якій проходил 22 марця 2003 рока в просторах будынку нашой організациі, в Лігници, очывидні! Алже нигде інде не маме свого помішыня, ани єден кружок, не бесідуючы уж о Редакциі нашых періодичных і неперіодичных выдань. (Зрештом, ци при такым діяню кружків, якє оно є, потрібны сут якынебуд помішыня? А може? Може, ци – ачий, – кєд бы кажде мало бодяй якій кутик, кєд бы не треба было посвячати для спільных ціли свойой прыватности, так в нашых часах стереженой, може, ци – ачий зышли бы ся люде, так званы „члены", і побесідували о тым і о сесым. А знаме, же і з бесіды годна часом выйти даяка робота.) Вертаючы же до нашого єдиного будынку („єдиний" в нашій бесіді означало часом „милий", „добрий"), речы треба – хто не зна, – же то не лем будинок, а будівля. За рускым рахуваньом – три поверхы! За „нашым" – партер і два поверхы. І, жебы описати ближе – хто не зна, – за входом і кінцьом каждых сходів – то 150 квадратовых метрів поверхні. До партеру спроваджено за марний шеляг бездомных а полиожытьоралісных. Сам верх, як пристало, заняла верхушка, тобто головна управа, по нашому – Головний Заряд. Середнина остала для Кружка СП в Лігници. І ту проведено IV Конгрес (но, в моім дописі – ищы ні). Ту, бо ту сут найліпшы умовыны, бо ту чути тепла, бо ту вилно пбачу руку. На праву страну, до невеличкого, прото выгідного кантерка кличе Митро Русинко. Він нигда не препустит чловека з такой далекой дорогы „так, о". Пак, уж до головной репрезентацийной салі, веде Лука Возняк – друга добра душа Дому сего. І хоц чловек по далекій дорозі, хоц (як писал єм вступні о Конгресі) востят ся в нім нияк не радісны думкы – не годен не звернути увагы на духа што ся вселил во селенія тоты. На проттілежній од входу стіні Ісус Христос – Учыцель і невеличка, але принігаюча – бо на червеным, як кров, тлі – ікона Священномученика Максима. З другой стіны позерат спомедже єдных вікєн Епифан Дровняк – Никыфор, спомедже другых, на стіні кольорово малюваны, але як жывы – дівка Лемкыня і шугай Лемко. На наступній, обертаючы ся до права – „лем" орнамент. На „остатній", по „лівій" од входу стіні, на цілу єй высокіст – панорама. Серед осінніх арджаво-златых дерев – церков, а над ньом горы (пишу наразі з малой буквы). Такы – якбы ненатуральні пашы, радше подібны до дівочых тугых, розбещеных груди. До якых затужыло ся цілом невыпещеном тугом втулити. Малюваны, писаны Вавилоном – Горы! При них нибы дуга. Нибы, бо не над нима. А окрем того і дакус тіж ненатуральна, бо не напята, а пофалювана, да-

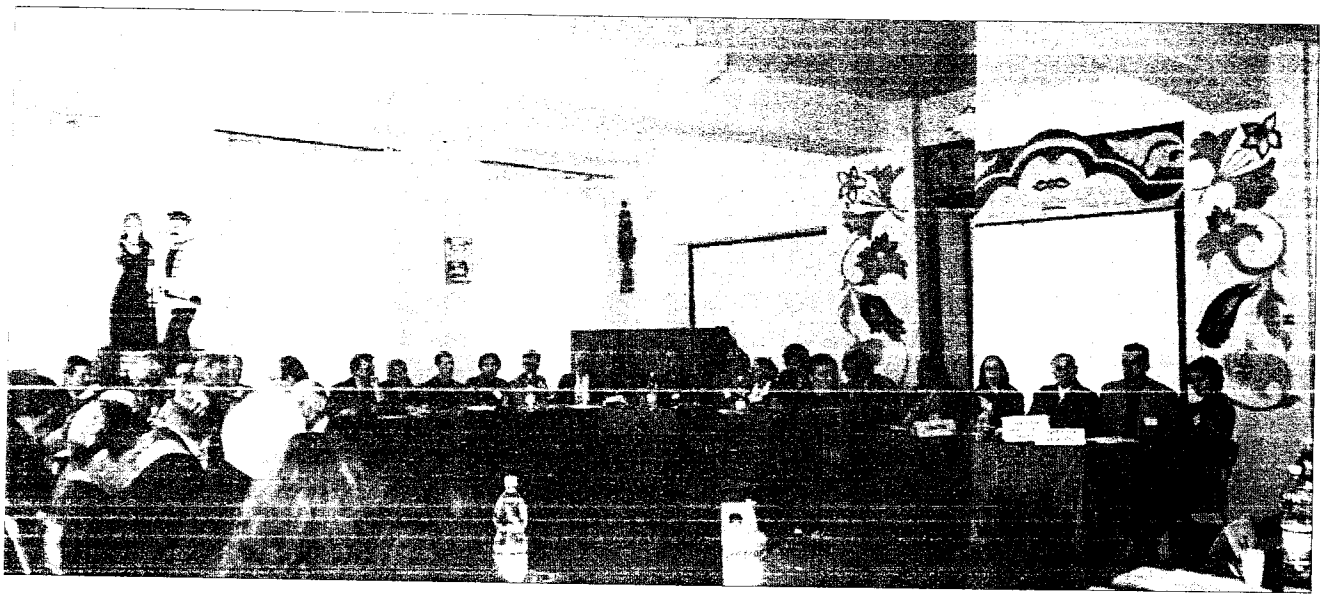

кус сколяча на фану, што трепотала над Фльоринком в 1918 році, зелено-жолтоцеглясто-синя Дуга. Ту, на тій сали, выходяча просто зо символу СЛ.

* * *

Но і уж повідам о самым Конгресі. Же дост єм ся не спонаглял? Ой, жебы Вы знали – як я не терплю Конгресів...

IV Конгрес СЛ, як пише ся в „Протоколі обрад..." – (...) *отворил, згідні з предложеным порядком, Ведучий уступуючого Головного Заряду Андрий Копча, котрий привитал делегатів і гостий та запропонував выбір Ведучого, Заступцю Ведучого і Єкрєтаря IV Конгресу. // Делега-ты в явным голосуваню выбрали на Ведучого Конгресу Михала Сандовина, на Заступцю Ведучого Андрия Копчу а на Секретаря Івана Дзядика.*

...І найлекше было бы дале цитувати. Дост чом в тым же документі має в сторіч сухого, скопчуючого змісту друком. Мушу то лем пересыпати, зас атмосферу повірити памяти. І так:

Делегат Любомир Горощак зголосил пропозицию пополнінь порядку обрад о пункт тычучий ся змін в Статуті Стоварышыня. По голосуваню введено го до реченого порядку. Пак по зголошыньох кандидатів выбрано окремы Комісиї: мандатову – Павел Дзямба і Ірина Мацейовска, скрутацийно-выборчу – Любомир Горощак, Євген Габура і Богдан Шпытко, постанов і внесків – Олена Дуць-Файфр і Лука Возняк. Делегаты, в окремых голосуваньох, одномысні выбрали представлены Комісиї.

Пак дотеперішній Ведучий представил справозданя з діяльности Головного Заряду СЛ меджи III а IV Конгресом (полний його зміст друкуєме на 16-18 сторонах), зас Ведучий Головной Ревізийной Комісиї Іван Дзядик оцінил діяльніст ГЗ остатной каденциї. Дискусия над обома выступліньями была ожывлена, емоцийна, при чым не вшыткы делегаты тримали ся змісту выступлінь. Часто хошло не о тото што было, а што буде (кед...?). Оне „кед" взял єм в скобкы, бо не было в жадным выступліню ясно повіджене, што „тото" красше-мовне. І жебы дале не „овивати в оболоню", речы треба о двох опциях, меньше-больше рівных силом, котры были в переконаню што: *ліпше нове невідоме, ніж старе – таке, яке очо є*, і *ліпша стара біда ніж нова непевніст*. Побіднла „стара біда". Пак, кед пришло до выборів, група сторонників нового невідомого, речы бы – опозиция, не выставила свого кандидата на Ведучого. Спасувала. Чом? Тото старам ся зрозуміти до днес. Може дішли до вразумліня, же – хоц то явиско ненормальне – все іщы наразі нихто не годен заступити Андрия Копчы. Бо нихто інчий не годен быти єдного дня в трьох місцях оддаленых од себе о сотккы кільометрів. І хоц діє часто хаотычні, як бы уж з привычкы, механічні (шак то уж 14-ий рік), не мож Му зашмарити браку найважнійшых прикмет: щырости, одданя, а і – што ту речы – професионалізму. Постеріганого часом як надмірна певніст себе, аж і „деспотызм". Припоминат ся мі жарт Його Блаженства, святой памяти Митрополиты Василия: — Чом мя прозывате заедно („Іс полла еті Деспота")? /примір не буде ту святотатством, але слово мае шілком земскій родовід, як розуміш то і Єрарха/. То неправда, же Андрий з нікым не конс[illegible] двох прошпринятя. Правда – же не зо вшыткыма з номінального кругу. Але ши мы...?

Выборы Головного Заряду СЛ і його Ведучого были в дальшій части обрад. Перешше были змінны в Статуті СЛ. Деякы, в тым пункт параграфу о зміні в польскым звучаню званя „Przewodniczący" на „Prezes", перешли „без болю". Долго натоміст дискутуваний был внесок Любомира Горошака – жебы до Головного ☞

ВЕРХОВНЫ ВЛАСТИ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ ВЫБРАНЫ НА IV КОНҐРЕСІ

АНДРИЙ КОПЧА
ВЕДУЧИЙ ГЗ СЛ

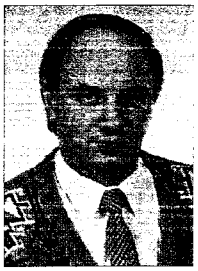

Вродил ся 17 вересня 1954 рока в Хобьені. Родове гніздо: Святкова – Бортнє. 1977 р. закінчыл Вроцлавскій Університет (Выділ Культуросназства), а в 1984 р. Выжшу Школу Фільмову, Телевізийну і Театральну в Лодзі. Спілзаложытель Стоваришыня Лемків і од початку його Ведучий. Участник вшыткых (6) Сьвітовых Конґресів Русинів, од I Конґресу Член Сьвітовой Рады Русинів; в Празі, на VI Конґресі выбраний Заступцьом Ведучого Сьвітовой Рады Русинів. Писменник – драматург, творец і режысер Театру Стоваришыня Лемків, режисер і автор сценария фабулярного фільму *Акция „Вісла"*. На VII Лемківскій Ватрі выбраний „Лемком Рока 1989". Нагороджений одзнаком „Заслужений Діяч Культуры" (1997). Од 1991 р. мешкат во Вроцлаві, працує в Держаўній Выжшій Школі Театральній.

Др МИХАЛ САНДОВИЧ
ЗАСТУПЦЯ ВЕДУЧОГО

Вродил ся 22 січня 1939 р. в Варшаві, але в дітиньстві мешкал на Лемковині (його отец был парохом в Устю Рускым в 1937-1943 рр.). В 1962 р. закінчыл Варшавску Політехніку; в 1971 оборонил докторску працу і розпочал заводову карьєру. Є автором численных проєктів (костелів, мешканьовых комплексів та інчых обьєктів), спілпрацувал над проєктами варшавского метра. Од 90. років влучыл ся до лемківского народного жытя. В 1998 р. заложыл Кружок СЛ в Варшаві, на III Конґресі СЛ выбраний Заступцьом Ведучого. В 2000 р. закладат Фундацию Спомаганя Лемківской Меншыны „Рутеніка". Орґанізує ріжны імпрезы, курсы для молодежы і учытели лемківского языка; выдає і спомагат ріжны лемківскы выданя. Делеґат на V і VI Сьвітовы Конґресы Русинів. Сталий участник Лемківскых Творчых Осени.

ВАНЬО ВАНСАЧ
ЗАСТУПЦЯ ВЕДУЧОГО

Вродил ся 25 січня 1953 р. в Сьцінаві. Родовы корені: Ганчова – Фльоринка. Долголітній працівник – як технік-механік копальні руд міди; од біжучого рока на емеритурі. Член Стоваришыня Лемків од 1991 рока. По I Конґресі СЛ через єдну каденцию Ведучии Кружка СЛ в Любіні. Одданий спілорґанізатор Лемківскых Ватр на чужыні.

ДАМІАН ТРОХАНОВСКІЙ
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

Вродил ся 20 листопада 1981 рока в Ґладышові. Родовы корені: Білцарева – Ґладышів. Скінчыл Державну Школу Музычну I-го Ступня в Креници, Загальноосьвітній Ліцей в Мушыні, є студентом II рока лемківской філолоґії на Педаґоґічній Академії в Кракові. Сьпіват і ґрає в Ансамблю „Лемковина", фольковым ансамблю „Серенча" і в Хорі Православной Молодежы „Ірмос". Член Головного Заряду СЛ од 1999 рока. Спілзаложытель і Ведучий Лемківской Молодіжной Орґанізациі ЯР.

Др ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

Вродила ся 9 серпня 1960 р. в Уязді к/Сьроды Шлеской. Родове гніздо – Мухначка. В 1961 р. родиче вернули на Лемковину, оселяючы ся в Устю Рускым. В 1985 році скінчыла на Ягайлоньсым Університеті росийску філолоґию, в 1989. психолоґію, в 1992. історию штуки. Докторску працу оборонила в 1997; вышла она друком в 2001 р. Опубликувала парудесят науковых статій на тему лемківской культуры і літературы. Выголошувала свої одчыты в кількох краях Европы і Америкы. Выдала збірку поезиі *В молитовным блюзнірстві* (1985). Науковий працівник Ягайлоньского Університету і Педаґоґічной Академії в Кракові, де выкладат на покликаній єй стараньом лемківскій філолоґії. Член Головного Заряду СЛ од 1994 рока.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

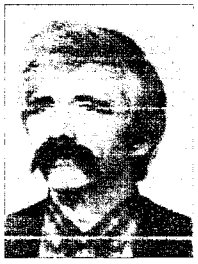

Вродил ся 10 серпня 1947 р. в Пархові к/ Польковіц. Гніздо родове – Білцарева. В 1966 р. закінчыл Православну Духовну Семінарию в Варшаві. В 1976 році оселил ся в Білянці. В 1978-82 веде церковний хор в Саноку, од кінця 1982 – в Креници, де вчыт тіж релиґії і лемківского языка. Долголітни член „Лемковины". Автор збірок поезиі і інчых жанрів літературы. Спілтворец Лемківской Ватры (в Горах). Редактор „Бесіды" (од 1989), „Лемківскых Календарів / Річників (од 1993) і інчых выдань. В головных структурах СЛ од його початків, участник Сьвітовых Конґресів Русинів. Нагороджений м ін – в ділині літературы: Нагородім ім. Ст. Пьєнтака і Нагородом ім. Александра Духновича, за церковну діяльніст – Нагородом ім. Князя К. Острожского.

СЛАВОМИР ХОМЯК
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

Вродил ся 18 листопада 1981 р. во Вроцлаві. Родовы корені: Сніґница – Ізбы. Загальноосьвітній ліцей закінчыл во Вроцлаві, актуальні студент III рока на Выділі Фізиотерапіі Академіі Выхованя Фізычного во Вроцлаві. Ратівник Ґірского Охотничого Поготовя Ратункового. В Стоваришыню Лемків од січня 2003 рока.

МАРИЯ КУЗМЯК
СЕКРЕТАР ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

Вродила ся 12 жолтня 1949 рока в Коморніках к/ Ліґниці. По роді, Тылявска, родовы корені – Боднарка. В 1967 році закінчыла IV Загальноссьвітній Ліцей з украіньскым языком навчаня в Ліґници і там же Учытельскє Студиум (1969 р.). Тридцет років вчыла в Основній Школі Нр 12 в Любіні; нагороджувана м.ін. через Куратерию Осьвіты і льокальны власти. Тепер на емеритурі. В Стоваришыню Лемків (Кружок в Любіні) од 1998 рока.

ШТЕФАН КОСОВСКІЙ
СКАРБНИК ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

Вродил ся 13 січня 1953 р. в Ґнєвомєжу к/Ліґниці. Родове ґніздо – Ізбы. Закінчыл IV Загальноосьвітній Ліцей з украіньскым языком навчаня в Ліґници, по чым Політехніку Вроцлавску (Выділ Наземного Будівництва). Спілжаложытель Стоваришыня Лемків, через цілий час полнил в ним одповідальны функциі: в I каденциі – Скарбник, в II – Член, Ведучий Выдавництв, в III – Секретар ГЗ. В меджечасі, в скрутных хвилях все выявлял ся быти правом руком Ведучого, погоджуючы ся брати на себе вакуючы часово функциі. Одданий, враз зо женом Йоанном, актор Театру СЛ (остатньо выступили разом в фільмі *Акция „Вісла"*), барз великій вклад мают тіж они в орґанізациі Лемківскых Ватр на Чужыні. Делеґат Сьвітовых Конґресів Русинів.

Др ЯРОСЛАВ ХОМЯК
ВЕДУЧИЙ РЕВІЗИЙНОЙ КОМІСИІ

Вродил ся 17 квітня 1948 р. в Волові. Родове ґніздо Снітниця – Ізбы. В 1971 закінчыл выжшы студиі на Выділі Математыкы – Фізикы Вроцлавского Університету. По студиях затруднений в Інституті Фізикы Експериментальной Вроцлавского Університету. В 1980 р. оборонил докторску працу з фізикы експериментальной отримуючы ступін доктора наук фізичных. В Стоваришыню Лемків од самого початку, Член Заложытельского Заряду СЛ.

АҐНЄШКА ДЗЯДИК
ЧЛЕН РЕВІЗИЙНОЙ КОМІСИІ

Вродила ся 18.10. 1976 р. в Ліґници. Родовы корені: Чырна – Ізбы – Креница – Фльоринка. В 1986 р. враз з родичами замешкала в Тыличы. Ту закінчыла основну школу, по чым Загальноосьвітній Ліцей в Креници і Медичне Студиум в Новым Санчы. Працує як медсестра в Креници, сьпіват в церковным хорі Парафіі Св. Валадиміра. Є скарбником Кружка СЛ в Креници.

ВАНЬО ҐАБОРЕК
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

ОСИФ ЛУЧКОВЕЦ
ЧЛЕН ГОЛОВНОГО ЗАРЯДУ

(не надіслали знимок і біоґрафічных ноток)

ІРИНА МАЦЄЙОВСКА
СЕКРЕТАР РЕВІЗИЙНОЙ КОМІСИІ

Вродила ся 02.10. 1976 р. в Ліґници. Родовы корені: Перунка – Ізбы. В Ліґници закінчыла Економічний Ліцей, по чым Економічну Академію во Вроцлаві. Маґістерию оборонила на Зеленоґірскым Університеті. В Стоваришыню Лемків од 1994 рока. В остатній каденциі касиєр ГЗ. Щыро уділят ся в Кружку СЛ в Ліґници, де є Ведучом Ревізийной Комісиі і бібліотекарком.

З потребы ци з конечности?

(докончыня зо стороны 13)

заряду, мощні автоматычні вшыткы ведучы кружків Стоваришыня. Тот внесок, хоц в розумліню Автора (і нашым) предложений з мыслю о добрі Стоваришыня, перейти не міг. І не перешол. Як аґрументуваню – число кружків є не до передвижыня, а число членів Головного Заряду є окрісленє статутом. Окрем того не вшыткы ведучы кружків годны автоматычні понести вымоґы тры-буны Головного Заряду (штр. зобраня), до того потрібне є індивідуальне окріслїня своіх можливости і деклярованя (боцай деклярованя) готовости посвятыты для той справы свій час, родинны і професійны обовязкы.

Порушано на IV Конґресі Стоваришыня Лемків вельо важных, горячых, пекучых, болячых справ. Декотры з них быти може, завдякы акуратні тій стрічы по-

[illegible] ся розвязаті. Інчы – наі-котрыма, як Дамоклів меч, вісит злоба сьвіта і о котрых „не літь (ту) наґолаті подробно" – мусят іншы жыти на хосенскынні справедливший час.

А завершаючы тоту коротку бесіду, хтіл бы-м ся оправдати за оный провокуючий наголовок. Чловек бывать паскудний, та часом приходит до вразумліня. Же не вшыткы маленькіст ест наплідком чловечой злоі волі. Кед зрозуміеме тото вшыткы, і вшыткы себе взаімні – неєдно іншы добро горі понесеме.

Справозданя

з діяльности Головного Заряду СЛ за час 3.04.1999 – 21.03.2003 р.

Головний Заряд, якій кінчыт гнеска каденцию, выбраний был на III Конґресі Стоваришыня в особах: Андрий Копча – ведучий, Михал Сандович – заступця ведучого, Миколай Падухович – заступця ведучого, Штефан Косовскій – секретар, Павел Стафиняк – скарбник, Олена Дунь-Файфер – член, Ольга Воловач – член, Ярослав Барна – член, Павел Дзямба – член, Роман Стержень – член, Ярослав Шпытко – член, Даміан Трохановскій – член і з уряду Петро Трохановскій – член і головний редактор „Бесіды".

В часі штырьолітньой каденциі Головного Заряду зашли в ним наступуючы зміны 10 марця 2000 рока зо взгляду на брак часу зрезиґнувала з дальшой діяльности Ольга Воловач, але мож было на ню рахувати при орґанізуваню Лемківскых Ватр на Чужыні. Окрем Ней з роботы в Головным Заряді (тіж зо взгляду на брак часу) 15 квітня 2000 рока зрезиґнував Ярослав Шпытко, але і Він часами помагал при Ватрах. Але найголовнійша зміна мала місце 26 червця 2000 рока, коли то Павел Стафиняк зрезиґнував з функциі скарбника. Резиґнация была звязана з його професийном роботом, котра му заказує діяти в інчых фірмах і орґанізациях (на керівничых становисках). Жаль, бо девятьолітня діяльніст як Скарбника Головного Заряду СЛ была барз професиональна. На щестя остал його членом дальше, хоц уж неофіциійні помагал свойому наступцьови Штефанови Косовскому в часі Лемківсых Ватр. Тот остатній принял функцию „з мусу", был уж скарбником в роках 1990-92, котру то потім переказал... Павлови Стафинякови. Але Штефан Косовскій не єст професийным книговым, зато мусіли сме такого заанґажувати. Остал ним (на умову-доручыня) пан Юзеф Садовскі, смеритуваний книговий, котрий одплатні (за 3.600 зл. На рік) од 1 липця 2000 рока до грудня 2002 рока занимал ся книгуваньом нашых фінансів. Очывидні в його обовязках было тіж робліня фінансів. Ци буде тото робил дальше, то уж справа нового заряду. По переході Штефана Косовского на функцию скарбника (належыт ся му за тото велика подяка), през понад рік, хоц неофіциійні і без права голосу (бо не был членом Головного Заряду) функцию секретаря полнил барз сумлінні Лука Возняк. Єднаноч зо взгляду на конечніст перереєстрування нашого Стоваришыня в Крайовым Реєстрі Сулівництва до дня 31 серпня 2001 рока треба было упорядкувати функциі в Головным Заряді. І зато на зобраню Головного Заряду 19 серпня 2001 р. новым секретарьом остал Павел Дзямба.

Інчым проблемом Головного Заряду была касиєрка. До 31 грудня 2000 рока была ньом Ірина Мацейовска. На жаль мусіла выіхати на значний час за границю і функцию тоту взяла Олга Воловач, але неодолга єй Аллі Возняк. Підходила Она до своіх обовязків барз професионально, але зо взгляду на здоровля зрезиґнувала з касиєруваня зараз по розчисліню XXI Лемківской Ватры на Чужыні. Так ведучий, як і скарбник глядали новой касиєркы. Не повело ся єй найти і до днешнього дня функцию тоту сполнял ведучий Головного Заряду, окрем XXII Лемківской Ватры, коли взял тото на себе скарбник Штефан Косовскій.

Звідні зо Статутом Головний Заряд сходил ся раз на три місяці. На жаль, ани раз в полным складі. Окрем того не вшыткы його члены вучали ся до діяня. Не буду приводил назвиск, але заінтересуваны добрі знают о кого ходит.

А што Головний Заряд зробил за минулы штырі рокы? По перше, старл ся зреалізувати постановы III Конґресу. Для припомніня – были они такы:

1. Пошырити співпрацу з лемківскыма орґанізациями і разом выступити в справі лісів.
2. Старати ся о покликаня Лемківского Осередка Культуры і співпраца в тым тематі м.ін. з ансамбльом „Кычера".
3. Звернути більшу увагу на орґанізуваня науки лемківского языка в школах (учытелі), або при вчыню реліґіі (священникы і сьвітскы учытеле реліґіі).
4. Старати ся о доступ до публичной телевізиі і участ в проґрамах, до котрых мают доступ народны меншыны.
5. Піднести членскій внесок до 24 злотых на рік (по 2 злоты на місяц).

Кед іде о першу постанову, на жаль не остала она зреалізувана. Не дішло до співдіяня з інчыма лемківскыма орґанізациями в справі зверніня лісів. Объєднаня Лемків не было заінтересуване співным выступліньом. Інчы лемківскы орґанізациі, може окрем Громадянского Кругу Лемків „Господар" Павла Стефановского тіж не підносили того темату. Зато пріобувалзи сме старати ся о зверніня забраного маєтку (в тым тіж лісів) попрез участ в роботах Польской Уніі Боржників Скарбу Державы (Polska Unia Wierzycieli Skarbu Państwa). Представником СЛ в тій орґанізациі єст др Михал Сандович, котрий враз з ведучым Головного Заряду Андрийом Копчом брал участ в І Конґресі той орґанізациі 22 мая 2000 рока. Хоц щырі треба повісти, же ревіндикациійний рух не был найважнійший в діяню уступуючого Головного Заряду.

Коли іде о покликаня Осередка Лемківской Культуры, то Головний Заряд співдіял з ансамбльом „Кычера", але без ефекту. Ани держава, ани Маршалковскій Уряд во Вроцлаві, ани Уряд Міста в Ліґнициі на гнеска не сут заінтересуваны його покликаньом.

Третя постанова, звязана з вчыньом лемківского языка, остала зреалізувана хыбаль найповнійше, хоц треба обьєктивні повісти, же не во вшыткых припадках то заслуга Головного Заряду. Але з другой стороны належыт памятати, же наше Стоваришыня лем інспірує і помагат орґанізувати навчаня лемківского языка. На гнеска вчыт ся перешло 300 діти – в Ліґнициі, Пшемкові, Лешні Ґурным, Кренициі, Устю, Гладышові, Кункові, Розділю, Бортным і другых. Треба тіж спомнути, же вчат го тіж священникы на лекциях реліґіі. Так єст в Любіні, Высокій і інчых. На рівни ґімназні вчат го тіж в Устю і Кренициі, а середньой школы в Ґорлицях.

Найвекше осягніня в навчаню лемківского языка мало місце 1 жовтня 2001 рока. Завдякы стараням члена Головного Заряду – др Олены Дуць-Файфер на Педаґоґічній Академії в Кракові зачало го студиювати першых 12 студентів. Вельку поміч в отворіню того напряму мал бывший посол Войцех Гауснер. Та закля першы абсольвенты будут вчыти лемківского языка, Головний Заряд зорґанізувал в днях 6-8 липця 2000 рока в Кренициі курс для учытелі лемківского языка. Взяло в ним участ такой 30 осіб. Курс закінчыл еґзамін, котрий гонорує Міністерство Народной Едукациі. Головным орґанізатором курсу был др Михал Сандович. О два роки пізнійше, 2-5 липця 2002 рока., зорґанізувал тіж в Польско-Японьскій Выжшій Школі Компутеровых Техніх в Варшаві курс „Лемківскій язык з компутером" – для молодежы яка вчыт ся лемківского языка. Оба курсы были зорґанізованы завдякы фінансовій помочы Міністерства Народной Едукациі і Фундациі ім. Стефана Баторого.

Як іде о шкільництво, не мож не доцінити роботы мґр Мирославы Хомяк, котра од понад десятьох років занимат ся не лем вчыньом нашого языка в школах, але пише до нього підручныкы і проґрамы. До гнеска тоты першы мали лем сондажовы выданя, але подля остатніх відомости в тым році мают ся вказати друком першы штырі підручныкы. Вказал ся зато „Ґраматыка лемківского языка", котру пані Мирослава Хомяк написала спільні з професором Шлеского Університету в Катовицях – проф. Генриком Фонтаньскым. Штоправда выданя Ґраматыкы сфінансувал Шлескій Університет, але наше Стоваришыня выкупило більшу част тиражу; на гнеска остало лем пару примірників. Офіцийне выданя „Ґраматыкы лемківского языка" было великом справом в нашій сучасній історії.

Четверта постанова III Конґресу то доступ до публичной телевізиі. В тій справі Головний Заряд нашого Стоваришыня звернул ся офіцийным писмом з дня 10 вересня 2000 рока до Заряду Телевізиі Польскої СА. На одповід ждали сме до марця 2001 рока, коли то на стрічу з директором Реґіональных Проґрамів (теперішній III проґрам телевізиі) Ришардом Пацлавскым запрошений был ведучий Андрий Копча. В стрічы тій брал тіж участ заступця ведучого Михал Сандович. Директор поінформувал нас, же буде дівл новий проґрам (раз на місяц) до диспозиції вшыткых народных меншын і през них самых редаґований. Треба выбрати телевізийний осередок. В нашым приподі під увагу мож было бырти лем два: в Кракові і Вроцлаві. Выбрали сме краківскій, бо – раз же мает він векшы традиції і є давнійшій в лемківскім середовиску, а по друге – по отворіню лемківскої філології в тым місті буде забезпечена кваліфікувана кадра молодых редакторів. Краківскій осередок зорґанізувал навет для них коротке школіня. Але уж на стрічы в Білостоку в днях 3-4 грудня 2001 рока вказало ся, же лем найвекшы меншыны (німецка, українска і білоруска) будут мати свої проґрамы, зас меншыны – спільний пілґодинний раз на місяц і буде він редаґований лем през етатовых працівників телевізиі а не през редакторів делеґуваных през меншыны. І так єст до гнеска. При нагоді в Білостоку покликано проґрамову раду народных меншын, але не запрошено до ней нашого представника, бо спротивил ся тому єден з єй думкодавців – Українец Петро Тима. Але з того што знаме, рада тота діє лем на папері.

Остатня постанова была найлекша до выконаня, але лем теоретичні, бо більшіст членів нашого Стоваришыня платит членскы внескы лем од часу до часу.

Підсумувуючы: декотры постановы мож было зреалізувати ліпше, але треба памятати, же реалізация векшыны з них не залежала лем од Головного Заряду (хоцбы осередок лемківскої культуры ци доступ до телевізиі) і без помочы власти, так держављных як самоурядных, не мож было вельо зробити.

Кєд іде о статутову діяльніст, то Головний Заряд выполнял єй в міру своіх можливости. І так – зорґанізувал, спільні з членами кружків в Михалові, Ліґници, Пшемкові, Любіні, Хоцянові і Вроцлаві, наступны штырі „Лемківскы Ватры на Чужыні" в Михалові. То наша головна і найбарже медияльна імпреза. Єст знана так в Польщи як і поза єй границями. Доцінюют єй тіж так власти держављны, як і самоурядны. Єст тіж головным джерелом утриманя нашого Стоваришыня, передовшыткым Головного Заряду. Вшытко єдно треба повісти, же так направду была бы она дефіцитова (окрем остатньой) кєд бы сме не діставали на ню дотаций, головні з Міністерства Культуры, як і Маршалковского Уряду во Вроцлаві ци Фундациі ім. Стефана Баторого. Середньо на Ватру признавано нам 40 тисячи зл., зас продаж білетів давала бл. 45 тисячи зл. Выдаткы то середно 70 тис. зл., а найвекшы были в 2001 році, бо вынесли понад 90 тисячи. Од трьох остатніх років розбудовуєме ватряну інфраструктуру. Поставили сме мурованы тоалеты і касу, як тіж бюро для орґанізаторів, вымінили сме оґороджыня звекшыли потужніст осьвітліня. Остала до перебудовы сцена зо задашыньом. Кошты Ватры звекшают тіж вымогы безпеченства (середньо 11 тисячи річні), але коли на ватру прижджат од 3 до 4 тисячи люди мусит ся сполнити окремы вымогы. Очывидні єй участників інтересує головні проґрам і ту треба шырі повісти, же од кількох років єст він праві такого самого рівня. Не єст найгірший, але напевно треба го взбогатити. По кажлій Ватрі дуже бесідує ся на тот темат, ба – сут аж і пропозиции, але кєд приходит до іх реалізуваня, то нее на то охочых. А треба памятати, же Ватра то справа вшыткых членів Стоваришыня, а не лем Головного Заряду.

Од 2000 рока Головний Заряд спільні з членами кружків в Кренициі орґанізує Медзінародне Бієнале Лемківскої/Русиньскої Культуры. Цілю той імпрезы є презентация сучасной нашой культуры во вшыткых єй аспектах, так світскых як і релігійных (презентация церковных хорів). В І Бієнале взяли участ ансамблі з Украіны, Словациі і Польшы а в II, котре одбыло ся 2002 рока, окрем приведеных выступили тіж Русины з Ческой Республикы. На жаль не доіхали Русины з Югославіі.

Третьом імпреазом, котру орґанізує Головний Заряд каждого рока, при помочы Стоваришыня „Руска Бурса" в Горлицях єст Лемківска Творча Осін. В 2002 році одбыла ся ювілейна, бо уж 10-та.

В Лемківскых Творчых Осенях берут участ головні русиньскы літераторы, переважні з Польщы, Украіны, Словациі і Угор, але тіж єст то нагода до презентациі сучасного малярства, різбы ци фотографіі. І хоц єст то невелика - зрештом в самым заложыню камеральна - імпреза, має своіх сталых любители.

Треба тіж спомнути о Стрічах з Лемківском Культуром в Ґожові, бо хоц Головний Заряд забезпечат єй лем фінансово попрез збераня дотациі, то преця єст то тіж форма діяня. А при нагоді: кружок в Ґожові єст єдиным, котрий регулярні орґанізує імпрезy. Чудово бы было, жебы робил то каждий кружок. На высоку оціну заслугує тіж діяльніст кружків в Ліґници і Пшемкові. Інчы кружкы діют лем на папері і хоц без них тяжко бы было орґанізувати Ватру в Михалові ци Бієнале в Креници, то добрі бы было, жебы каждий зробил тіж дашто на свій рахунок.

Тепер о двох акциях, котры были реалізуваны оказіональні. Перша з них звязана єст з повселюдным списом, котрий то польска держава перепровадила в червци 2002 рока. Зробили сме дост вельку, як на нашы фінансовы можливости, пропаґандову акцию, котра мала лем єдну ціль: жебы якнайвеце Лемків записало ся Лемками! На жаль до гнеска не знаме якы сут резултаты того спису. Друга акция то реалізация фабулярного фільму о найвекшій траґедиі Лемків – выгняню іх з рідной Лмковины.

Першыраз примірювали сме ся до фільму о Акциі „Вісла" в 1997 році. В 2002 р. минула єй 55. річниця. Кошт фільму рахуваний был на бл. 30 тис. зл. В звязку з тым звернули мы ся о дотацию до Міністератва Культуры, Фундациі ім. С. Баторого, Маршалковского Уряду во Вроцлаві і Уряду Міста Ліґниці. Окрем того звертали мы ся о поміч до нашых люди попрез „Бесіду". На жаль ани Міністерство, ани уряды, ани тіж Фундация не дали нам ани злотого. Зас апель до нашых люди дал невеликы грошы, бо лем бл. 2000 зл. На темат реалізациі фільму Головний Заряд бесідувал на зобраню 28 квітня 2002 р. Реалізатор фільму представил пропозицию, жебы грошы на нього забезпечыти з доходів Ватры при максимальным зменшыню сій коштів, м.ін. попрез не запрашаня ансамблю з Украіны (заощаджено завдякы тому бл. 9-10 тис. зл.). Сам філь мал быти готовий на осін і заробляти на себе. Та з причын од реалізаторів незалежных не повело ся зреалізувати головной, масовой сцены выселіня і інчых трьох короткых, але з ньом звязаных. Вшытко едно з накрученого матеріялу повело ся змонтувати пілторагодинний фільм (в робочій версиі), драматурґічні скінчений, хоц напевно убожшій емоцийні. Показ той робочой версиі одбыл ся в Ліґници 16 лютого 2003 р. До гнеска на фільм выдано бл. 25 тисячи зл. І до його професиональной версиі з того материялу, котрий уж зреалізуваны, треба бл. 5 тис. зл., а до полной бл. 15 тис. зл. На докінчыня фільму грошы обіцял Карпато-Русин Центер з Америкы (5 тисячи доларів), але під вымогом, же достане право на його дистрибуцию в Америциі. Єст тіж надія, же на фільм достанеме грошы з Міністерства Культуры.

Кед іде о выдавничу діяльніст, то за штырі рокы вказали ся 24 нумеры „Бесіды" (в тым 4 подвійны), два річникы „Лемківского Календаря" (за рокы 1999, 2000), два „Лемківскы Річникы" (2001 2002), збірник поезиі Петра Мурянкы „Планетникы", збірник поезиі Нестора Репелы „Місце при столі", а на початку мая 2003 рока має вказати ся „Антологія лемківской повыселенчой літературы (од 1945 рока), в опрацуваню Олены Дуць-Файфер. На вельку подяку заслугує Пан Митро Русинко, котрий од половины 2000 рока занимат ся кольпортажом нашых выдань. Завдякы Ньому до касы Стоваришыня вплачено 12.352 зл. (за рокы 2000-2003).

Тепер кус о спілліяню з інчыма лемківскыма/русиньскыма орґанізациями так в Польщи, як і за границьом. В Польщи, уж традициійні, найліпше ся нам спілпрацувало зо Стоваришыньом „Руска Бурса" в Ґорлицях, як тіж з нашы сусідом – Ансамбльом Пісні і Танця „Кычера" і Музейным Товариством в Зындранові. Зас найгірше з Объєднаньом Лемків; од остатньой зміны Головного Правліня ОЛ нее уж з ним ниякых контактів. Як іде о заграницю то наше Стоваришыня єст дальше членом-заложытельом Сьвітового Конґресу Русинів і брало актывну участ в його двох остатніх конґресах: в Ужгороді (1999 рік) і в Празі (2001 рік). На тым остатнім Конґресі Андрия Копчу выбрано Заступцьом Ведучого Сьвітовой Рады Русинів.

В міру добрі ся нам спілпрацує зо Сеймовом Комісийом Народных Меншын, котра гостила в нас в маю 2001 рока, Міністерством Культуры а головні з Департаментом д/с Народных Меншын, Міністерством Народной Едукациі, Меджересортовым Колективом д/с Народных Меншын, маршалковскыма урядами во Вроцлаві і Зеленій Горі, урядами міста в Ліґници і Ґожові і урядами ґміны: в Креници і в Хоцянові. Помагали нам тіж фінансово: Фундация ім. Стефана Баторого і КҐГМ „Польска Мідь" СА та дрібнійшы спонсоры. На статутову діяльніст дістали мы од перечисленых урядів і фундациі (за штырі минулы рокы) бл. 355 тисячи злотых.

Свою штырьолітню діяльніст Головний Заряд заперат дефіцитом. На гнеска єст то квота 18.850 зл. Складат ся на ню:

1.	Остатня рата за будинок Стоваришыня (платна до 31.03.03)	- 5.400 зл.
2.	Процент за рр. 2000-03 (платна я.в.)	- 2.362 зл.
3.	Оплата за державу ґрунту (пл. я.в.)	- 1.038 зл.
4.	Рестаур. „Таверна" (за XXII Ватру)	- 1.031 зл.
5.	Друкарня „Ясполь" (за друк антологіі)	5.175 зл.
6.	Друкарня „Ясполь" (за друк „Бесіды")	1.360 зл.
7.	Дом в А. Копчы (ліцы з 2001 рока)	- 1.284 зл.
8.	Оплата за поміщ. Редакциі „Бесіда"	- 1.200 зл.

Разом – 18.850 зл.

Стан касы:

1.	Ґотівка	- 1.924 зл.
2.	На конті в банку	- 139 зл.
3.	Чек на 500 USD (збірка Н. Репелы)	- 2.000 зл.
4.	Дофінансуваня на фільм 2.000 USD	- 8.000 зл.

Разом – 12.063 зл.

Дякую за увагу.

Андрий Копча – Ведучий СЛ

Во вонишнім 5 (68) нумері „Бесіды", на стороні 21 поміщено нотку пн. *Андрий Стафиняк доктором наук*. Складали мы там Пану Докторови жычыня, інформуючы што утримує Він контакт з нашым часописом за справом авторства знимок. Днес довідали мы ся посередництвом інтернету о великым сукцесі Пана Доктора – як фотографіка. І хоц то діло сперед кількох міснци – не одмовиме сой привести речений текст в нашій „Бесіді". – І зас зложыти сердечны гратуляцыі. (пт)

Sukces w Lyonie – wygraliśmy „przed egzaminem"

W wakacyjnym numerze *Pryzmatu* (132-133) pisaliśmy o prezentacjach studenckich w Lyonie, w których uczestniczyli studenci z Samorządu Studenckiego, Wydziałów Architektury, Budownictwa Lądowego i Wodnego oraz członkowie stowarzyszenia fotografików SpAF.

CROUS Lyon - Saint Etienne umożliwił naszym studentom udział w Święcie Społeczności Studenckich w Lyonie w maju br. oraz prezentacje prac fotograficznych, rysunków, a także osiągnięć kół naukowych. Fotografie artystyczne studentów ze SpAF-u tak zachwyciły organizatorów z CROUS, że zaprosili ich do udziału w międzynarodowym konkursie fotograficznym, w którym uczestniczyli studenci z Mediolanu, Florencji, Coimbry i Monachium. Tematem fotografii było życie studenckie w domach akademickich.

Ostatnio dotarły do nas miłe wiadomości o finale konkursu. Przywiozła je delegacja francuska przebywająca na Politechnice Wrocławskiej z okazji obchodów 55-lecia naszej Uczelni. W skład delegacji wchodzili: pani Stephanie Thomas reprezentująca Sekcję Kultury w CROUS oraz panowie Denis Lambert - zastępca dyrektora CNOUS w Paryżu i Jean-Pierre Coudoul - dyrektor CROUS Lyon - Saint Etienne. Goście z Francji przywieźli I nagrodę dla pana Andrzeja Stafiniaka (SpAF) z Wydziału Elektrycznego za zdjęcie „Przed egzaminem". Nagroda została wręczona laureatowi w obecności z JM Rektora prof. Andrzejea Mulaka i studentów, którzy w maju br. uczestniczyli w Święcie Społeczności Studenckich w Lyonie. (...)

Krystyna Galińska
Dział Współpracy Międzynarodowej

Nasi studenci zostali zaproszeni do konkursu organizowanego przez cztery inne europejskie ośrodki akademickie: Lyon, Monachium, Florencję i Coimbrę. Temat konkursu "Nasz campus" (mającego obrazować życie studentów) został określony przez Włochów, zaś najlepsza praca została wybrana przez studentów spośród 30 prac, które znalazły się w finale.(...)

Nagrodzone zdjęcie powstało w czasie przygotowywania polskiej

Moment wręczenia nagrody Panu Andrzejowi Stafiniakowi

Pan Andrzej Stafiniak jest doktorantem na Wydziale Elektrycznym. (dziś już doktorem – Red. „Besida") W 1995 r. ukończył tu studia ze specjalnością *Przyrządy i systemy pomiarowe*. Po dwóch latach asystentury podjął studia doktoranckie. Tematem jego pracy przygotowywanej pod kierunkiem prof. Zdzisława Nawrockiego jest "Metoda pomiaru impedancji pętli zwarcia".

Swoją przygodę z fotografią rozpoczął w dzieciństwie. Od ojca nauczył się obrabiać czarno-białe zdjęcia. W okresie studiów nie poświęcał temu zajęciu zbyt wiele czasu z powodu jego braku. Udział w kajdano-elektryka przyczynił się do renesansu fotograficznego. Jak organizator – prodziekan Wydziału Elektrycznego dr Zbigniew Kłos zaprosił go jako fotografa rajdowego.

Kontakty ze SpAFem sprawiły, że Andrzej Stafiniak wziął udział w konkursie organizowanym dla młodzieży z kilku uczelni europejskich. Zaproszenie Polaków do prezentacji było wynikiem wysokiej oceny, jaką uzyskała przedstawiana tam wiosną wystawa *Polska Fotografia Studencka*.

ekspozycji na konkurs w Lyonie, choć Andrzej Stafiniak nie zrobił go z myślą o konkursie. Agnieszka, bohaterka zdjęcia, przygotowywała się właśnie do egzaminu. Po kilku dniach intensywnej nauki i tuż przed egzaminem stan "upojenia" wiedzą osiągał apogeum. Ten właśnie moment udało się uchwycić fotografowi. *Fakt, że zdążyłem wysłać to zdjęcie do Lyonu, zawdzięczam Sławkowi Szrekowi.* – podkreśla autor. - *Zdążyliśmy w ostatniej chwili.*

Nie od razu zrozumiałem rady starszych od siebie fotografów, że trzeba przede wszystkim rozwijać własną spostrzegawczość i wrażliwość. - mówi Andrzej Stafiniak. *Z czasem zbliżają się do tej prawdy jest w stu procentach prawdziwa! Minęło sporo lat zanim nauczyłem się "patrzeć". Jak to powiedział jeden ze znawców problemu - każda sytuacja ma swój punkt kulminacyjny, rolą fotografa jest umiejętne wychwycenie tej chwili.*

(dokończenie na stronie 23)

ОЛЕНА ДУДЬ-ФАЙФЕР

Культура Лемковины в другій половині XIX та на початку XX століття

(продолжыня - 3)

Немалый вплыв на образ культурного жытя академічных осередків мали ріжны організациі і стоваришыня, закладаны через студентів в самоосьвітніх, осьвітніх, товарискых і інчых цілях. Во Львові в 1870 р. выникло староруско-русофільскій Академічний Кружок (Академическій Кручокъ), котрий выдавал двотыжденник „Другъ" (1874-1877). В 1894 році організацию тоту розвязано і на єй місце выникло товариство Другъ. В роках 1870-1871 серед студентів-народників діяло товариство Академічна Бесіда, што вошло до товариства Дружескій Лихвар, котре пак змінило званя на Академічне Братство (1882-1886). В девятдесятых роках коротко істнувало товариство Ватра, а по його розвязаню колишні члены враз з членами Академічного Братства основали товариство Академічна Громада (1896-1921). Його пресовым органом была „Молода Україна".

Окрем студентскых товариств в другій половині XIX ст. істнувало во Львові вельо інституций і культурно-науковых та релігійных товариств, котры організували інтелектуальне жытя Русинів, інспірували творчы діяня, вели выдавничу і просьвітню діяльніст, актывні вручали ся суспільно-політичны процесы того часу[65].

Серед институций остаючых під вплывом старорусинів (пак русофілів) найважнійшы были:

Галицко-Русская Матиця - просьвітнє і літературно-выдавниче стоваришыня, основане во Львові в 1848 р. на взір інчых славяньскых матиц. Літературным органом Матиці был выдаваний язычийом „Науковый Сборникъ" (1865-1868), пак „Литературный Сборникъ" (1869-1873), конець кінцьом „Научно-Литературный Сборникъ" (1901-1906). До 1885 р. Матиця выдал понад 80 книжок шкільных підручників, науковых і літературных публикаций.

Руско-Народний Йнститут - Народний Домъ во Львові основано в 1864 р. в цілі утворіня руского языка, творіня умовин для літературной творчости, розвитю науки і штуки, жебы тым способом шырити просьвіту і моральніст серед Русинів. В інституті істнувала бібліотека што мала понад 20 000 томів, богату нумізматичну колекцию, експонаты з обсягу натуральной істории. Утримувал тіж інститут бурсу для худобной молодежы, мал свій стипендіяльний фонд. В роках 1883-1914, 1921, 1924 выдавал двотыжденник „Вістникъ Народного Дома".

Ставропигійскій Институт покликано в 1864 р. як континуацию істнуючого од XV ст. при церкви Успіня Пресвятой Богородиці Ставропигійского Братства; мал свою друкарню і пункт продажы книжок. Початково інститут обмежувал свою діяльніст до выдаваня церковных книг, молитовників і подібных, та утримуваня церкви і бурсы. З часом пошырил обсяг діяня о выдаваня цінных документів з власных архівів та отворил ареологічний музей. Інститут выдавал шторічний „Временникъ Института Ставропигійского" (1864-1915, 1923-39).

Товариство ім. Михаіла Качковского выникло в 1874 р. в Коломыі. В 1876 р. його центральний осідок пренесено до Львова. Было то освітнє товариство, маюче на цілі „пошырюваня просьвіты, обычайовости, робітности, ощадности, терезбости, громадянской сьвідомости і вшыткых аспектів чесноты серед Русинів Австриі"[66]. Ціль тоту старано ся осягнути дорогом популяризуваня туніх і повчальных книжечок (75-125 сторін), котры выходили штомісячні в сериі „Издания Общества имени Михаила Качковского". Од першой публикаці в 1875 р. до выбуху першой сьвітовой войны выдано понад 460 номерів той сериі. Товариство вело актывну діяльніст серед народа. В каждым селі, де было штонайменьше 12 охочых, закладано чытальню. В 1911-1912 роках істнувало 31 філіи товариства, котры мали під опіком 1225 чытален, 19 противожаровых груп і 8 бурс-інтернатів.

Серед институций основаных через народників і остаючых під іх опіком до найліпше діючых належали:

„Руська Бесіда" - культурно-просьвітнє товариство, основане во Львові в січни 1862 р. через Юлияна Лавровского. Было то товариство касинового тыпу для интеленции. Організовало літературно-музычны вечеры і інчы культурно-розвагальны імпрезы, з котрых дохід презначений был на утриманя Театру Товариства „Руська Бесіда" во Львові. Товариство мало свої філіі в інчых містах східньой Галичыны.

---

[65] Тоты короткы інформаций на тему галицкых організаций взято головні з труду: *Галицко-русскій Общества*, „Літературный Сборник издаваемый Галицко-Русскою Матицею", Р. 1885, вып. I, с. 63-72, вып. 2 і 3, с. 165-171, та з: *Енциклопедія Українознавства*, ред. В. К у б і й о в и ч, т. 1-7 (репринтне відтворення видання 1955-1984 років), Львів 1993-1998.

[66] Суть то заданя Товариства, вписшены в І параграфі статуту затвердженого на першым зобраню в Коломыі. Приводжу іх за трудом: П. Р. М а г о ч і й, *Культурні організації як засіб національного відродження: Товариство „Общество имени Михаила Качковского" в Галичині*, [в:] і d e m, *Галичина (історичні есе)*, Львів 1994, с. 185-227, тут: с. 192.

Товариство „Просвіта" – просьвітнє товариство основане в 1868 р. во Львові. Його обсяг діяня зближений быт до форм актывности Товариства ім. М. Качковского. Початково оба товариства спілпрацювали, з часом стали ся опозицийны взглядом себе на тли ріжниц в вызнаваным национальным напрямі. Окрем выдаваня популярных книжок, „Просвіта" підняла тіж програм опрацуваня і выдаваня в „малоруским" языку шкільных підручників, книжок і часописів для інтелігенції. Мала тіж свій стипендияльний фонд для навчаючой ся молодежы і заслуженых діячів культуры. Початково єй члены рекрутували ся головні з інтелігентских кругів, аж по статутовых змінах в 1883 р., якы накладали на товариство обовязок творіня чытален, пожычковых кас, склепів, стараня ся о выжшу земельну культуру, „Просвіта" зачала діходити тіж до руских селян. В 1893 р. товариство мало 3115 членів і 10 філій.

Наукове Товариство ім. Шевченка[67] – основане в 1873 р., початково як літературне товариство. В 1874 р. мало уж власну друкарню, в котрій выдавано часописы „Правда" і „Зоря". В 1892 р. затверджено новий статут, перетворюючий Товариство ім. Шевченка з літературного на наукове. Згідні зо статутом, головным заданьом НТШ было „стараня о розвій наукы і штукы в україно-руским языку, збераня і збережыня материяльных і духовых памяток Украіны-Руси (§ 3)[68].

Од початку товариство діяло в трьох секциях: історично-філософічній, філологічній і математычно-природничо-лікарскій. Уж в 1882 р. выдало перший том серії „Записки Наукового Товариства Шевченка", а в наступным році два дальшы томы. В 1885 р. редакцию серії обнял Михаило Грушевськый. До 1913 р. вказало ся під його редакцийом 110 томів. Інчыма сталыма выдавництвами Наукового Товариства ім. Шевченка были: „Хронікa НТШ" (66 выдань в україньскым языку і 59 выдань в немецкым до 1915 р.), „Матеріяли до Украіньско-Руськоі Етнології" (7 томів), „Україньско-Руський Архів" (13 томів), „Збірник Філологічної Секциі (15 томів), „Збірник історично-Філософічної Секциі (15 томів), „Збірник Математычно-Природописно-Лікарскої Секциі" (21 томів) і інчы. Од 1889 до 1905 р. НТШ выдавало „Літературно-Науковий Вісник" (од 1901 р. „Украіньска Бібліотека"). В друкарни товариства друкувано не лем власны выдавництва, але тіж шкільны підручникы і найріжнійшу літературу інчых выдавництв і інтитуций. До 1939 р. в друкарни дій выдрукувано такой 10 000 наголовків. При НТШ діяли тіж книгарня, бібліотека о такой стотисячній книгозбірни, музей з 12 выставовыма салями. НТШ заряджувало парома фундациями, з котрых выплачувало шувны сумы на науково-дожідницку і літературну діяльніст.

Характеризуючы культурне середовиско Львова другой половины XIX ст. в аспекті вплывів на навчаючу ся там та перебываючу на стале лемківску інтелігенцию, вартат спомнути тіж о знаных Лемках, занимаючых в тым місті высокы суспільны становиска, а через тото спілтворячых тамтышню (і загальногалицку) культуру. З Лемковины выводили ся дває львівскы митрополиты, Йосиф Сембратович[69] (1870-1882) і кардинал Сильвестер Сембратович[70] (1883-1898). Професорами Львівского університету были: др Юлиян Пелеш[71] (професор пастырского богословія), др Йосиф Сембратович (професор біблістыкы, пізнійший митрополита), др Сильвестер Сембратович (професор догматыкы, пізнійший митрополита), др Йосиф Черлюнчакевич[72] (професор церковного права), др Тит Мышковскій (професор біблістыкы), др Онуфрий Кринщкій[73] (професор історіі Церкви, ректор Львівского Університету в роках 1833/34, 1855/56, 1858/59), др Миколай Малиняк (адиюнкт на богословію), др Василий Маспюх (доцент канонічного права), др Василий Чырняньскій (выкладал зоологію і мінералогію). Професором Львівскої Політехніkы был др Юлиян Медвецкій, парократний ректор той выжшой школы. Свою адвокатску канцелярию мал во Львові спомнений уж член найвыжшого трибуналу Апеляцийного Суду, Александер Кминикевич. Професором акапемічної гімназии во Львові был історик, др Адриян Копыстяньскій.

(пріпо ложыня наступно)

[67] В. Г н а т ю к, *Наукове товариство імени Шевченка: З нагоди 50-ліття його заснування (1873-1923)*, Львів 1923; К. С т у д и н с ь к и й, *Наукове товариство ім. Шевченка в Львові (1873-1928 рр.)*, Львів 1928; В. К у б і й о в и ч, *Історія Наукового товариства ім. Шевченка (1873-1949)*, Львів 1991.

[68] W. H n a t i u k, *Towarzystwo Naukowe imienia Szewczenki we Lwowie*, Monachium-Paryż 1984, s. 47, przełożył z: M. M u s z y n k a, *Towarzystwo Naukowe im. Szewczenki i jego rola w narodowym odrodzeniu Ukraińców na terenie Galicji*, [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 3, s. 69-78, tu: s. 71.

[69] A. A. Z i ę b a, *Sembratowicz Józef*, [w:] PSB, T. 36, s. 212-217.

[70] A. A. Z i ę b a, *Sembratowicz Sylwester...*; С. М а т к о в с ь к и й, *Три синодальні Архієреї – сподвижники в житті і діяльности преосвященнішого Кир Йосифа Сембратовича, Митрополита Галицько-Руської Церкви, Архиепископа Львівського, Кир Сильвестра Сембратовича*, Львів 1932.

[71] Cz. L e c h i c k i, *Pelesz Julian*, [:] PSB, T. 25, s. 570-571; С. М а т к о в с ь к и й, op. cit.; S. N a b y w a n i e c, *Unicci biskupi przemyscy w latach 1610-1991*, Rzeszów 1995, s. 77-80.

[72] K. L e w i c k i, *Czerlunczakiewicz Józef*, [w:] PSB, T. 4, s. 336.

[73] M. T y r o w i c z, *Krynicki Onufry*, ibidem, T. 35, s. 463.

Треба ся знати на роботі

(з оповідань діда Гриша. Записал внук Максим)

Єден раз преходил ся єгомость по селі і – ту не важне якє то было село, Ізбы, Баниця ци Ставиша, но село лемківскє в тій околиці – вступил він до Юрка, доброго і знаного газды. Юрко мал трьох сынів: Штефана, Гнатка і наймолодшого – Ванця. Єгомость застал іх як стругали собі з дровна зьвірятка. Присіл сой на стільци, смотріл ся на роботу хлопців, бесідувал з Юрком і його женом Ксандром. На конец звернул ся до хлопців:

– Кым вы хцете остати як дороснете?

– Я газдом – бесідує Штефан.

– А я буду ковальом – гварит Гнатко.

– Но а ты кым хцеш остати як дороснеш, Ванцю? – допытувал священник.

– Я буду злодійом – одповіл Ванцьо без тени ганьбы на лици.

Вшыткы выбухнули сьміхом.

По роках Юрковы хлопці подорастали. І заправды – Штефан добрі газдував, до Гната люде приходили з околичніх сіл, штобы робил підковы, обручы та і хоц-што інче з желіза. Лем Ванцьо нич не робил, а і так добрі жыл. Хвалил ся він, же вшытко може вкрасти і нихто го не зімат.

Єгомость задумал напровадити Ванця на добру дорогу, тай повідат до нього:

– Я мам в стайни сивого коня, прид і го вкрад.

– Та кед ся сами просите, єгомость, та чом бы ні? Вкраду.

Поставил єгомость на ніч двох слугів, жебы стерегли коня. Єден тримал го за гриву, а другій за хвіст. Мали так стырміти до білого рана.

Деси коло півночы явила ся при стайни, ни одтале, ни одсале, якаси дзядівка. Штоси подурала, пак вошла до стайні. Ходила там і назад, і щоденно бесідувала – же мат такы мікстуры, котра з найвекшого бортака зробит мудрым. Хлопчыска тіж хтіли дакус змудріти тай напили ся той мікстуры. Пробудили ся аж над раном. Коня в стайни не было.

Єгомость не дал за выграну і бесідує:

– Но добрі, Ванцю, я мам перстін на руці. Кед ес добрий злодій то го вкрад.

Вечером єгомость пішол служыти вечырню на другым селі. Знял з рукы перстін, дал імости і казал сховати до скрині. І заповіл, жебы никому не давала – лем йому.

Коли ся уж добрі змеркло, хтоси запукал до вікна. Імость отворила і почула голос:

– Но, уж можеш мі дати перстін.

Імость была прекопана што то єгомость, выняла перстін зо скрині і подала през вікно. По якысым часі вертат єгомость і бесідує:

– Дай мі перстін!

– Та я ти уж дала – одрекла імость.

Розгнівал ся єгомость:

– Та жебы тя дябли взяли! Де, коли я брал од тя перстін?!

...І не треба было долго чекати. Нараз пришли дябли і взяли імость до пекла.

„До Ванця, до Ванця треба іти" – думат єгомость. Прилетіл і просит го штобы выкрал імость з пекла.

Пішол Ванцьо до пекла. А взял зо собом кавальчык сыра і пташка під пазуху. Коли нашол ся в пеклі і выяснил чортам по што пришол, найстарший чорт рюк:

– Оддаме ти імость, коли сполниш нашы два заданя. По перше – мусиш стиснути так камін, штобы з нього потекла вода.

Взял Ванцьо камін до рукы і вкрадком кус сыра. Стиснул міцно. І потекла вода.

Чорт барз ся чудувал, не міг собі нияк тото розобрати. Та дал Ванцьови другє заданя. Ванцьо мал справити, же – коли чорт стрілит – куля мусит полетіти горі, як пташок.

Ванцьо вынял зза пазухы пташка і кед чорт стрілил, выпустил го і пташок полетіл горі.

Чорт был так зачудуваний, же уж нич не хтіл од Ванця. І хоц то чорт, котрий нигда не дотримує слова, пустил Ванця і імость.

Вернул Ванцьо з імостьом домів. Єгомость барз ся з того втішыл.

– Видиш, Ваню – бесідує – каждий мусит ся знати на своій роботі. І ты выбрал собі фах. І видно што добрі знаш ся на ним. Кед дахто с добрым злодійом – то може ним быти.

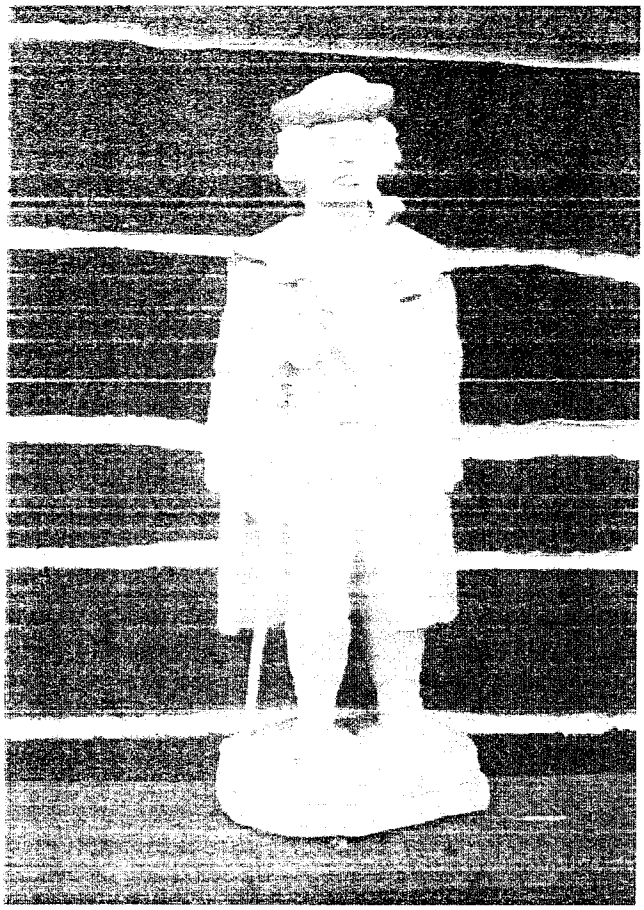

Адам Шипняк, *Лемко в чугани*; фото: Т. Гоч

Sukces w Lyonie...

(dokończenie ze strony 19)

Inspiracja dla moich zdjęć było malarstwo Zbigniewa Supersena i Stanisława Przewłockiego, z którymi się zaprzyjaźniłem. Zbyszek tworzy obrazy bardzo symboliczne i precyzyjne, mocno naładowane treścią. Malarstwo Staszka, szczególnie to niekomercyjne, jest bardzo emocjonalne. Wiele skorzystałem też z kontaktów z fotografikiem wrocławskim Zbyszkiem Siwkiem. Zachęcił mnie On do dalszych bardziej kreatywnych poszukiwań.

Andrzej [illegible] od kilku lat [illegible] przyjaźni się z Ogrodnikiem, a szczególnie ze Stowarzyszeniem [illegible] Twórczego Fotograficznego.

Zachęcony efektami, próbuje "znaleźć" swoje spojrzenie na wiele dziedzin i aspektów życia. Im więcej fotografuję, tym bardziej dostrzegam że nie jest to takie proste. - mówi.

[illegible] oraz szeroko rozumiany portret: ludzie, zwierzęta, ale także przedmioty, detale. W krajobrazie interesuje go detal, w martwej naturze - kompozycja, w człowieku - jego emocje i wzajemne relacje. We wszystkim istotą jest gra światła i cienia.

Życzymy Mu następnych sukcesów.

Uwaga, kandydaci na studia!

Informacje o egzaminach wstępnych
Filologia rosyjska z językiem rusińsko-łemkowskim
studia dzienne 5-letnie magisterskie

limit przyjęć – 15 miejsc

kryteria przyjęć - **Rozmowa kwalifikacyjna** w języku rusińsko-łemkowskim lub polskim na temat zainteresowań kandydata literaturą i kulturą łemkowską. Negatywny wynik rozmowy nie wyklucza możliwości ubiegania się o przyjęcie na kierunek „filologia rosyjska"

system oceny wiedzy - ranking ocen (b. dobra – niedostateczna)

zwolnieni z rozmowy - laureaci i finaliści stopnia centralnego oraz laureaci II st. olimpiady języka rosyjskiego

termin i miejsce składania dokumentów - **od 5 maja do 18 czerwca 2003 r.** Maturzyści ub. r. **do 30 maja 2003 r.**

termin przeprowadzenia rozmowy - **1-2 lipca 2003 r.**

informacja dla wolnych słuchaczy - 5 miejsc dla kandydatów, którzy uzyskają ocenę co najmniej dostateczną, a nie zostaną przyjęci na miejsca limitowane, zdecydują o opłaceniu kosztów nauki na I roku w wysokości 2200 zł., a 50 % kwoty wpłacą wraz z pisemnym zgłoszeniem. O przyjęciu decyduje kolejność zgłoszeń.

absolwenci Nowej Matury - ranking wyników z języka rosyjskiego (poziom podstawowy)

Wykaz tematów z rozmowy kwalifikacyjnej

1. Łemkowie i Łemkowszczyzna – podstawowa charakterystyka: nazwa, etnogeneza, obszar, ludność.
2. Charakterystyka kultury ludowej Łemków – wygląd wsi, budowa zagrody, zajęcia ludności, wierzenia i zwyczaje, stroje ludowe, sztuka ludowa.
3. Wybitni Łemkowie. Ich wkład w życie kulturalne, społeczne, naukowe, religijne Polski i Europy.
4. Literatura łemkowska.
5. Religia i życie religijne Łemków na przestrzeni dziejów.
6. Najnowsze dzieje Łemków (po roku 1945)

W okresie od **14 maja do 27 czerwca b. r.** w Instytucie Filologii Rosyjskiej AP, 31-116 Kraków, ul. Studencka 5, te. (012) 662-67-31, 662-67-33, 662-60-68, odbywają się **bezpłatne konsultacje dla kandydatów na studia**. Szczegółowych informacji udziela sekretariat Instytutu

---

Бурсацкы Русаля
і Конкурс Рецитації Лемківской Поезії

Термін організуваня Конкурсу Рецитації Лемківской Поезії в тни 20 квітня выявил ся невыгаренний. Не взято до увагы што того дня буде римокатолицкій Великдень. Зато повідомляме, же термін Конкурсу переноси ся на день 22 червця. Одбуде ся він в рамах **Бурсацкых Русаль на шатровым поли в Чарній** (місце і Лемківской Ватры), враз з згрупуваньом участників Меджународного Табору Русиньскых Діти і Молодежы перед іх выіздом до місця табору – в Меджелабірцях.

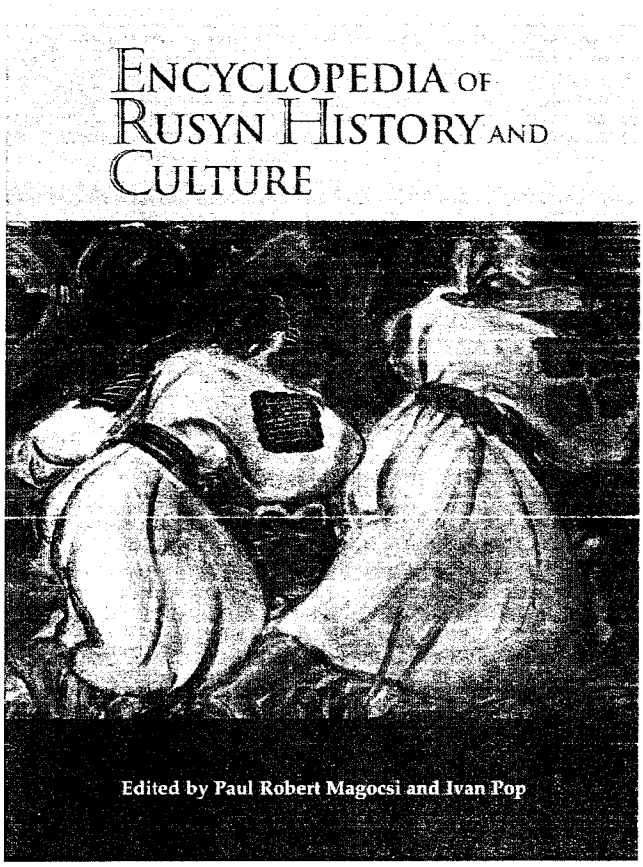

ENCYKLOPEDIA OF RUSYN HISTORY AND CULTURE, Edited by Paul Robert Magocsi and Ivan Pop, University of Toronto Press, Toronto Buffalo London; сторін 520, ISBN 0-8020-3566-3

Спостережете ачий дораз, милы Бесідникы, што одходжу днес од принятой на „Выдавничій Поличці" формы презентуваня новых выдань (хоц так – по правді – радше ходит ту о формат нич форму). І не треба Вам хыбаль вельо пояснювати – чом. Выданя такє, якє мам приємніст представити днес, не трафлят ся часто. Деякым бідулям – як Русины, дайме на то – трафлят ся периший раз аж в XXI столітю. І хоц нам, в наш остатній шалений час вельо выдань (подій, справ), в тым і великых, трафлят ся перший раз – все-ж книга то особлива. Енциклопедия! Белька форматом. Америцкым. Зближеным до нашого А4. Репрезентацийна. Сам раз до стояня на найкрасшій полици сальону. Жебы міг ю видіти і листонош, і він. Жебы му мож было підшепнути – кед вшыткo єдно не дізрит – э, позерай, дивись, ратіц, сматрі, divaj sa...

Та книжка є передовшыткым не до позераня на ню, а до ней. Попозерайме же. І – найперше – передаиме пару основных інформаций, поміщеных на першых странах. В книзі є 13 мап, 2 страны посвячено на ілюстарції. Серед 17 авторів, в тым двох головных, уж представленых, є двоє Лемків: Богдан Горбаль і Др Олена Дуць-Файфер. Подаю в такым акуратні порядку, бо Богдан Горбаль опрацував понад 90% вшыткых лемківскых госел, котры – што зрозуміле – інтересуют нас найбарже. При 17 авторах фіґурує іщы 24 особы спомагаючы, што враз чынит 41 творців енциклопедиі. Інтересуюче для Вас хыбаль буде подати – одкале ся они выводят. Отже ЗСА (USA) репрезентує 12 осіб, Словацию – 8, Канаду і Украіну по – 5, Югославію і Чехы – по 3, Угры – 2, Естонію, Німеччыну і Польщу по – 1 (Богдан Горбаль од 1990 р. мешкат в Америці). Правда, же інтересуюче зоставліня?! Двоє Лемків на 41 вченых мужів і жен децидуючых о облику русиньскоі істориі і культуры. Кед бы за тым ключом окріслювати лемківскій вклад в ону історию і культуру – припало бы на не 4,9%. Але не страхайте ся, Лемкы, наша історія і культура презентує ся в енциклопедиі дост гарді, завдякы передовшыткым Богданови Горбальови.

Дост гарді, але ци доправды адекватні до фактычного стану? І нич перейду до омовліня (чыт. – засиґналізуваня) проблемы, задам основне зьвіданя: ци Шановний Собор Авторів перед приступліньом до працы консультував ся – як будеме тото робити, як выважувати, што і як експонувати, а чому дати покій? Зо завершеного труду, величезного труду, того не видно. Попозерайме, задайме сой труд, порахуйме:

- **Dukhnovych Aleksander** (чыт. Духнович Александер) заслужыл сой на **163** ленійкы тексту. Заслужыл цілком заслужено, адже Він для нас серед найбільшых більше як Primus inter pares. То вшытко правда. Але ци Будитель Лемковины **Khyliak Vladymir** (чыт. Хыляк Владимір) в тым зоставліню удостоіл ся... **26** ленійок? Речете – Хыляк „лем" писал. Не лем, але хоцбы, то – як писал! Духновичови посвячено піл шпальты бібліоґрафіі, Хылякови... єдну (1) позицию, notabene опубликувану в нашым *Лемківскым Календарі*. Заправды, кед рядовий Пряшівчан ци Підкарпатчык пізрит в Енциклопедиі на Хыляка, рече – якысий Khyliak, Khyliachok...

- Такы диспропорциі выступуют в Енциклопедиі, мож речы, штампово. Гренджа-Донскій, правда, великій поета має 85 ленійок, а наш Антонич... 20!!! І зас речете – то енциклопедия русиньскоі істориі і культуры, а Антонич писал по украіньскы. Але-ж Гренджа-Донскій писал так само, лем о ціле небо... слабше. Панове – як бы рюк Стефановскій – то штоси не так!

- Дайме покій писменникам, возме на варцабы малярів. Бокшай Йосиф – 107, Еределі Адальберт – 96 ленійок. Заслужено, бо велькы painter-y. А нашы? Шыроко в сьвіті штонайменыше не меньше знаны – Никыфор - Епифан Дровняк – 27, Юрий Новосільскій – 20 ленійочок... Доложме ту іщы по різбярю, бо різбліня то тіж культура. Олена Мандич – 49 ленійок; Григорий Пецух, хыбаль векшой реномы в сьвіті - ...19 ленійок.

- Історія на годна ся обыти без політыків. Попозерайме, порахуйме... Єст! Пара пасівна як фрас: Августин Волошын – Димитрий Бислоцкій (Ваньо Гунянка). Іможе іх порівнувати. Оба писали, оба выдавали і оба окропечні політикували. Бислоцкій (же заччу од заду, выбач Ваню за зад) має в Енциклопедиі 75 ленійок. Дуже. Найбільше спосеред вшыткых Лемків, якы колинебуд явили ся на нашым білым сьвіті. Не знам ци до кінце слушні, але в порівнаню з Августином, якому зафундувано 159 ленійок – невельо. Но нибы діло (чыт. „шум") Августина было о вельо голоснійше, але Гунянка зато был Русином.... Жартую. А кед єм при жартах, не опру ся спомнути о Гунянковій комедиі-сатирі в єдным акті – „Німецка Украіна", трактуючій nomen omen о... Волошыні. Котрой цитувати уж ся не одважу.

Таких пар, як представлены выжше, в тым на самым лемківскым подвірци, мож бы зложыти парудесят. Представлю пем выбраны персоны з нашого подвірце, в тым вшыткых „передовых" жыючых. З увагом: під деякыма в спілавторстві підписаний є Павел Роберт Маґочій (коректа, дополніня? – того не знам), што в деякій

мірі і в тых реченых припадках знимат „одповідальніст" з Богдана Горбаля, якій є выхідным автором такей вшыткых біоґрамів Лемків. Отже (поминяючы м.ін. уж спомненых):
- Гладик Віктор – 59 ленійок, Ґоч Теодор – 54, Донскій Михал – 53, Тарнович Юлиян – 52, Полянскій Йоан – 48, Пыж Симеон – 45, Коханик Петро – 43, Трохановскій Мефодий – 43, Дуркот Сергій – 41, Курилло Василий – 40, Масцюх Василий – 38, Стефановскій Павел – 38, Федоронько Йосиф – 38, Красовскій Іван – 36, Когутов Петро – 35, Кациловскій Йосафат – 35, Докля Теодор – 33, Зволінскій Ярослав – 32, Мадзелян Семан – 31, Русенко Іван – 31, Качмарчык Ярослав – 29, Шпилька Пантелеймон – 29, Грабан Володислав – 28, Савка Андрий – 28, Трохановскій Ярослав – 28, Сембратович Йосиф – 27, Трохановскій Петро – 27, Горощак Ярослав – 26, Олена Дуць-Файфер – 26, Налисник Юлиян – 24, Добрянска Ірина – 22, Качмарчык Теофіль – 22, Хомяк Мирослава – 22, Копча Андрий – 20, Кузяк Теодор – 20, Мадзелян Василь – 18, Дубец Александер (Владыка Адам) – 17, Желем Іван – 17, Поляньскій Ярослав – 14...

Дале не подаю, лишам найхудобнійшых в ленійкы-пункты. Кінчу на Ярославі Поляньскым (ходит о Ярослава Поляньского з Полян к. Ґрибова, „лемківского Кольберґа", котрий записал тисячы нашых пісень).

Кінчаючы справу біоґрафій спомнути належыт што дуже місця дано дошлідникам нашой історії і культуры – украіньскым, польскым, мадярскым, словацкым, ческым, росиискым і інчым (н. пр. Кубійович має 42 пункты, Реінфус – 30, Боґатырьєв - 72).

Енциклопедия – то не лем біоґрафії. Обшырны загальны статіі посвячено арехеології, історії, архітектурі, літературі, етноґрафії, языкови ітд. Осібно потрактувано тіж історично-політичны терміны, понятя, події – на примір: Дакія, Карпатска Україна, Мушыньска держава, Білы Хорваты (потрактуваны коротко, марґінальні як на вагу проблемы, барз індивідуалістычні, без увзглядніня м.ін. польскых дошліджынь – ци не найповажнійшых /H. Łowmiański, T. Lehr-Spławiński, F. Persowski і многы, многы інчы), Унія, Віденьскій Процес, Мукачівска, Пряшівска, Гайдудорожска, Крижевацка грекокатолицкы єпархії (неє лем Перемышльскої, а заступити ей в тым взгляді маї нибы Апостольска Адміністрация Лемковщины, істнуюча парунадцет, а в істоті пару років). Шыроко представлено окружаючы нас народы, іх зносины з Русинами. Вміщено діючы на просторі історії і днес орґанізациі, товариства, выдавництва, часописы, ансамблі. Омовлено комунізм і нацыонализм.

Нее лем ілюстраций, репродукций, знимок, без якых трудно сой уявити (хто не зна – а до сьвіта є в велькій мірі адресована англіязыкомовна Енциклопедия) особливі нашу культуру. Брак тот мож пояснити браком фондів, або заложыком – што енциклопедичного выданя нашой історії і культуры треба нам было бага скорго. Нам а ішы барже, реку, од нас сьвітy. Жебы зачал нас акцептувати.

...І зато, хоцбы коштом рока, двох, коштом коштів – повинны были ся найти в Енциклопедиі Русиньскої Історії і Культуры кольоровы репродукциі нашой чудовой штуки, давней (ікон), нівшой (Бокшая, Никыфора-Дровняка), знимкы архітектурных памяток, природы (при госли Geografiy and Economy), одягу, фарбены мапы (допрацуваны!), і так дале.

Вірю, же вшытко тото найде ся (хоц, і - еднак) в русиньскомовным выданю. Кед такє выданя колинебуд выявит ся – на думку выдавців – потрібным і для нас. **(пт)**

Do osób zainteresowanych

Proszę o pomoc w odnalezieniu mojej rodziny. Nazywam się Małgorzata Czaplejewicz, obecnie zamieszkuję w zachodniej Kanadzie.

Moja Mama Zofia Sardyga nadal mieszka w Polsce. Na początku 2002 roku dowiedziałam się z ambasady Polskiej w Monachium, że w Niemczech zmarł brat ojca Michał Sardyga, cała rodzina Sardygów pogubiła się zawierusze wojennej, mój ojciec Piotr Sardyga nigdy nikogo z rodzeństwa nie odnalazł, zmarł w maju 1988 roku.

Dane o rodzinie mojego ojca:
- Piotr Sardyga, urodzony 30 marca 1920 - zmarł 1998
- Anna Sardyga, urodzona 1920 roku
- Paraskewa Sardyga, urodzona 1925 roku.
- Teodor Sardyga, urodzony 1927 roku
- Anastazja Sardyga, urodzona 1938 roku
- Michał Sardyga, urodzony ..., zmarł - listopad 2001

Kojarzą mi się nazwiska, które mogą być związane z rodziną Sardyga, a są one: Kuryłło, może – Kiryło, a także Bedrzych or Bedrzyk (mogę się mylić co do pisowni). Nie zrobił tego mój ojciec, ale ja muszę odnaleźć wszystkich.

Piotr Sardyga urodził się w miejscowości Myscowa – mieszkańcy byli wysiedleni w akcji „Visła"; czy była wśród nich rodzina Sardygów? Może w Waszej organizacji macie jakiś rejestr osób, może jest ktoś kto mieszkał kiedyś w Myscowej i posiada jakiekolwiek informacje; proszę mi dopomóc w poszukiwaniu lub podać mi informacje gdzie mogę zwrócić się o pomoc.

Dziękuję.

M. Czaplejewicz

Mój adres elektroniczny:
Margaret@publib.saskatoon.sk.ca
Mój telefon: (306) 242-9698

Margaret Czaplejewicz
351 Nordstrum Rd.
Saskatoon, SK S7K 6P9
Canada

Пане Редакторе,

щиро дякую Вам за надрукування моїх байок (Бесіда, Чр 3/2002). Посилам Вам дальшы мої байкы.

Жычу Вам певне здравя і вельо успіхів!

Миколяй Ксеняк

Ружомберок (Словация), 22.4.2003

Вашы байкы, Пане Ксеняк, „крадены" з ріжных выдань, помішали мы в *Бесіді* уж не раз. І то мы, редакция і чытачы повинни дякувати. Што шыро днес чыниме.

МИКОЛАЙ КСЕНЯК

Повышений Осел

Засідала рада звірів. Долго ся радила, зважувала, та, наконец, дозволила і Ослови сісти за стіл.

Кед ся долгоухій увелебил, його родина, камаратя спонтанічні зареаґували:

— Гі-гііі! Слава! Змыта наша віч на ганьба: мы уж маме горі свого пана!

Мене влапит смуток
Кед о сходик
Крочок зробит
Тупіст.

Свищ

Свищ наполнил свої підземны склады товарами, зерном і тепер зас влече на плечах полний міх.

— Іщы несеш? — стрітил го брат Юрко.

— До засобы, брате, бо хто зна, якы фанты нам готує пані зима.

— Осифе, наш брат Штефан захворіл. Не поможеш му зо зерном?

— Я – охотно. Кому як не братови? — зареаґувал любезно.

— Тогды тот міх йому...

— Шалієш? Я іщы не здуріл.

— Тад тепер єс приобіцял, же хворому братови...

— То – правда. Я за поміч. Але не з мойого!

Был бы з нього ангел божий,
Кєбы не мал рогы.

Реформаторка

Приплавала рапава Ропуха к чыстому джерелу, пообзерала си го і рішыла:

— Ква-ква, ту зроблю реформу.

І усалашыла ся на джерелі. Сідит собі, подрімкує і ніжочками воду каламутит. О ден ци о три ся зас пообзерала і очка ся ій щестьом засвітили: прозрачна вода стратила перлы, чысты брылы посивіли, на вшытко сіла каламут, оніміло і журчаня...

— Кваааа! Выдарила ся мі реформа: вшытко доокола є сфарбене подля мене!

ОБ'ЄДНАНЕНКО І СТОВАРИШАК

Текст ЛЕТРО
Рыс. БОГДАН

ЮЛИЯН ТАМАШ

О рівнині

Вдячні глядам ластівкы в порамкуваній части неба, прорізаній дротами далеководів.

На рівни вшытко єдно ци єс травом, квітком, стеблом, коньом ци чловеком, вежом, єднако єс обколешений отвореныма горызонтами, єднако ти зимно од сій шырочавы, або теплю на сій долони. І нихто, і нич окрем неба тя не стереже.

На рівни вшыткы страны сьвіта до узла звязаны, а узел і во твоіх очах.

Над ньом і вітры, і хмары, кед прехоцят, не застановлюют ся долго. Не мают де обточыти ани з чым ся моцувати, а богове не лежат на голій земи.

Рівнина як жытя. Кед стоіш на ній, не знаш де початок початку, ани конец кінця.

Рівнина ма свій язык. Кед прейдеш тади, змучений путнику, застанов ся: в єй зрінках зрозумієш красу єдностайности, отворености і шырости.

З антології „Крижни драги"

Максим і Клим

Максим з Климом, стары бабяре приплянтали ся на бабску гостину.

— Здравя прекрасных пань — двигат порцийку Максим.

— Ніт! — перерыват Клим —Передовшыкым здравя газдыні!.

~~

— Знаш, Климе, Марина ся оддає за Осифа!

— Што повідаш! Я ани не знал, же она груба

~~

— Так ся поводиш, Максим, як быс мал давдцет років!

— То правда! А ты уж того не потрафиш?

~~

— Барз єс ся, Климе, од своіх славных предків одродил!

— А ты од своіх ани гус!

~~

— Слабне мі памят, Максим!

— Одколи?

— Што одколи?

~~

— Ци ти, Максим, дахто даколи повіл, же єс мудрий?

— Ніт!

— Та чом так думаш?

~~

— Климе, до фраса, та заткай гамбу, коли кашлеш!

— Прібувал єм, але тото на кашель не помагат...

Мудра бировова дівка

Вісь ся раз Матяш через єдно село. А там выпадком млинар вышмарил на улицю млиньскій камін. Гінтов надбіг колесом на камін и зломила ся му ось. Король Матяш барз ся розсердил и розказал сільскому бировови, жебы не дале ги три дны стягли скору из млинького каменя, бо кед ніт – йой, біда буде велика!

Ціле село ся пожурило, никто не зна, як, пробога, з каменя мож скору стягти. Ту надышла бировова дівка и гварит ім:

— Нич ся не журте, я корольови знам одповісти.

Третій ден поправді приходит король и зьвідат:

— Но, ци стягли сте скору из каменя?

На тото ся взяла бировова дівка:

— Превысокій королю! В нас нигда не стігают скору за жыва. Зотний камін, а мы тогды пак истягнеме из нього скору.

Корольови ся одповід тота полюбила и нову завданку поклал:

— Мам столітнє прядиво, ссукай з нього шовкову нитку.

На то мудра дівка одповіла:

— Мы маме столітню лозу, зроб з ней злате веретено.

Пак по тым загнал король дівці діркавий кошар ож най го податат.

— Най король выверне кошар нарубы, бо чатку звычай не рубы класти — перекала корольови дівка.

Король Матяш взал мудру дівку за жену.

З книжкы:
Матяш, король Русинів

Поясніня слів:

биров – шолтыс
гінтов – карыта
загнати – дати, предложыти

Послухайте вшыткы люде лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів *і сусідів.*

(Амроз)

Місце для рефлексий

Нич не думійте, люде, гварю вам, лем ідте вшыткы – як єден хлоп – (і як єдна баба) голосувати за Унійом. Будете сой могли, як і я за Австрії, ходити без пашпорту з єдной страны Бескіда на другу. І днес уж не конечні босо.

Правда, до нашого славного Ужгорода, до Бардиіна, на Бессарабу іщы не мож буде – так о собі – піти. але я думам, же і там за даякє недолгє пятдесят, сто років мож буде без ничого гультнути.

Я все вірил, а і гварил єм Вам о тым, же вшыткы варварскы народы попри нас станут ся колиси цивілізуваны і зрозуміют, же в нашых Карпатах непотрібны сут пиякы границі. Мы тото знали уж пілтора тисяча років тому. Они аж днес ґу тому приходят. Но але мус ім тото выбачыти. До мудрости доходит ся барз долго. (ПеТро)

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego i rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez;*
str. 6 – *Mity, legendy i prawda o Nikiforze z Krynicy* (Prof. Bogdan Szczepankowski) – przedruk z czasopisma „Świat Ciszy";
str. 7 – *Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Petra Kuzmiaka w Ruskim Keresturze - szkoła, która przez 250 lat rozwijała oświatę i wychowanie w języku ojczystym* (Komitet Informacyjny);
str. 8 – *Radocyna żyje w duszach* (o. Roman Dubec) – spojrzenie na historię nieistniejącej dzisiaj Radocyny i przywracanie pamięci o niej;
str. 11 – Pismo – informacja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka o przyjęciu do rozpatrzenia sprawy przedłożonej przez Obywatelski Krąg Łemków „Hospodar";
str. 12 – *Z potrzeby czy konieczności?* (Petro Trochanowskij) – reportaż z IV Kongresu SŁ;
str. 14 – Władze zwierzchnie Stowarzyszenia Łemków wybrane na IV Kongresie SŁ - biogramy;
str. 16 – *Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego SŁ za okres od 3.04.1999 do 21.03.2003 r.*(Andrzej Kopcza);
str. 19 – *Sukces w Lyonie – wygraliśmy „przed egzaminem"* (Krystyna Galińska) – artykuł o przyznaniu dla P. Andrzeja Stafiniaka I nagrody w konkursie fotograficznym;
str. 20 – *Sytuacja kulturalna Łemkowszczyzny w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* (Helena Duć-Fajfer) – kontynuacja cyklu tłumaczonego na język łemkowski rozdziału książki Autorki *Literatura łemkowska w drugiej połowie XIX i na początku XX w.*;
str. 22 – *Trzeba się znać na robocie* (Maksym – z opowiadań dziadka Hryca) – humoreska;
str. 23 – *Uwaga, kandydaci na studia!* – informacja o warunkach naboru do AP w Krakowie;
- „Bursackie Rusała" i Konkurs Recytacji Poezji Łemkowskiej – informacja;
str. 25 – „Z wydawniczej półki" – *Encyklopedia of Rusyn History and Culture* – omówienie;
str. 25 – korespondencja;
str. 26 – 27 – satyra, myśli, rozrywka.

Na pierwszej stronie okładki: Portret Aleksandra Duchnowycza w krajobrazie wsi Bilcarewa;

Na ostatniej stronie okładki: Delegacja Stowarzyszenia Łemków na V Światowy Kongres Rusinow przed Pomnikiem Aleksandra Duchnowycza w Użhorodzie.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skr. pocztowa 123 • Kolportaż: Dymitr Rusyńko - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 30,00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Czasopismo dotowane przez MKiDN

Лемківска Ластівочка

Нр 16 ☺ ЧАСОПИС ДЛЯ ДІТИ І МОЛОДЕЖЫ ☺ 2003

МАМИН ДЕН

26 МАЯ

МАРИЯ МАЛЬЦОВСКА

Материна правда

Жыла-была Ганця. Мала чорны обырви, білы личка, зелены очы і была бард запонурена. Носила червено-білы шнуровані трампкы і червены пашкы з білыма колічками. Было то чорнявe дівчатко, што ся фурт хмарило і плакало без причыны.

Што мама з няньом ку ній лем по доброму:

— Што тобі є? Чом ся так хмариш, чом плачеш?

Ганця лем заплічатами вергла до заду, запонурила ся і зачала втерати слезы, што ій стікали долов лицями.

Так як бы дашто віцувало дівчатко, же не могло выгнати зо серця жаль, а з душы смуток...

І заправды, стала ся біда. Не минуло дуже часу, як вмер отец. Великій стром в лісі го привалил.

Плакала мама, люде нарікали, а Ганця стояла в кутику, але ани слезу не пустила. На тот раз ні. Радувала ся, же мати ій пошыє новы чорны шаты.

Кед няня спущали до ямы, Ганця стояла коло матери, міцно тримала ся ей за руку і позерала як остатні грудкы падают на няньову труну. Найбарже ся ій подабали квіткы, якы на труну падали і на конец прикрыли вітців гріб.

З цмынтеря домів скакала на едній нозі і радувала ся, же дома буде іна колачыкы, якы напекла мама. Дома ся зышло дуже люди, посідали за столы на деревяны лавкы, якы мати прикрыла покровцями, і іли, і пили. Нихто не бесідувал і не сьпівал. Тото Ганці было чудне, бо кед колиси была з матірю на весілю, де тыж было дуже люди, там ся люде веселили, сьпівали і ганцували.⇨

А ту нич, лем позерают єден на другого – і нихто ани словка не высловит. Мама ходит по хыжы фурт си втерат ніс до жалобів-кы З того вшыткого ся ай Ганця пустила до плачу.

— Сиротя моє, — хотіла єй мати приголубити ґу собі, але Ганця вырвала ся з рук. Втекла на двір, сіла на кобичку і так там просідила, може, аж до самого вечера. Бавила ся трисочками ризовинами, з глины пекла колачы і понурила ся потля, поклі не пришла мама і не закликала єй на вечерю.

І так росла Ганця без вітця. Росла-вырастала, а як выросла на десят років, барз ся хтіла парадити. То такы шаты хтіла, то такы топанкы! Дармо ій мама бесідувала, же неє де на того набрати, Ганця на нич не дбала, лем все од матери вымагала нових лашків.

А іщы гірше ся стало, кед ся Ганця довідала, же ся за роботу платит. Уж ій не старчыли заєдно новы лашкы, хтіла од мамы грошы.

Мама тых гроши вельо не мала, бо лем сама ходила до роботы.

І задумала Ганця, же буде од матери просила грошы за кажду зроблену дома роботу. Взяла нотес і так до него написала: „Мамо, должны сте мі десят корон за тото, же єм вам позамітала хыжу. Десят корон мі долгуєте за то же єм помыла ґраты, а десят, же єм принесла дырва до хыжы..."

І так Ганця нарахувала сто корон за вшелиякы зроблены дома роботы, отворила нотес, де были написаны рахункы, положыла го на край стола, а сама пішла ся сховати під перину, же то она уж спит...

Приходит мати ґвечер домів з роботы, ледва ногами переплітат – так змучена, кладе торбу на лавку, сідат за стіл, жебы хоц лем дакус одпічнути, як ту єй по-ґляд впаде на нотес, де видит штоси написане Ганціном руком.

Як зачала мама чытати, такой єй слезы заляли.

Ганця меджечасом уж туго заснула. І приснил ся ій страшний сон, же мама вымерла, же она сама остала в хыжы. Кед рано встала, перше што, глядала очыма маму. Мама стояла коло стола і рыхтувала сьніданя.

Ганця выскочыла з постелі і з радости хтіла маму пообнимати, же она жыє, бо хто бы ій дал тоты грошы, кєбы мама вмерла!..

Ту собі спомла о нотесі і нияк ій не ішло до головы, чом то мама нич ій не гварит.

— Но, як єс ся выспала? — зьвідала ся мама і зачала ся збєрати до роботы. — Маш на столі хліб і молоко. Наідж ся, — повіла і пішла з дому.

Што было перше, Ганця вхопила нотес, якій лежал на тым самым місци на столі. Отворила го... Нашла там сто корон, і іщы там так было написане мамином руком: „Што єм тя до рока на руках носила – не должна єс мі нич. Што єм тя кормила до семох років, закля єс зачала до школы ходити – не должна єс мі нич. Што єм ти до десятьох років купувала лашкы, давала єм ти істи, хранила од вшелиякых хворот – не должна єс мі нич. Лем єс мі должна материньску любов."

Ганця положыла грошы на стіл, підперла ся на долони і гірко ся розплакала, бо си усьвідомила, же материньска любов не даст ся ниякыма грошами выплатити. Без матери порожньо не лем в хыжи, але і на души. Уж знала, же не буде носила на своій тваєи хмары, бо першыраз в свєім жытю познала правду. Материну. А тота є найсправедливша.

ГРИГОРЕ ВІЄРУ

ПОВІДЖ

Повідж, Траво:
Маш ты маму?
Товды мыслями
До ней поженеш,
Лем ся зазеленищ.

Повідж, Квітку:
Маш ты маму?
До ней мыслями
Підеш в тій хвили,
Лем ся розхылиш.

Повідж, Зьвіздо:
Маш ты маму?
До ней мыслями
Підеш в потребі,
Лем зьидеш в небі.

З росиского перевюл
Петро Мурянка

Г. Віеру – сучасний молдавскій поета

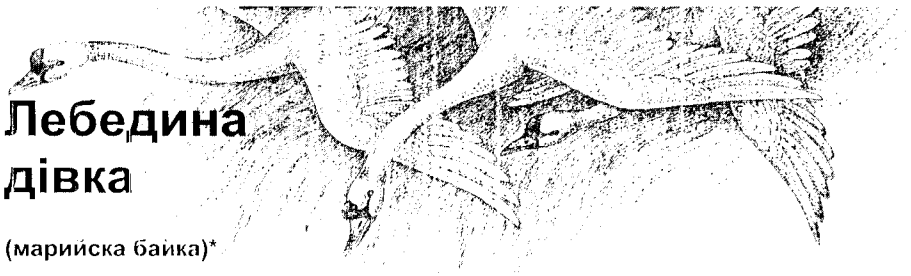

Лебедина дівка

(марийска байка)*

Жыл в єдным селі старий ґазда іменом Кожан з женом і зо сыном Кождемырьом.

Посіял ґазда овес. Выріс овес красота: густий і высокій. Але спонадил ся до вівса білий лебід – лебедиця. Заставил товды ґазда на ніч сіти в вівсі. Рано післал сына посмотрити, ци не змала ся біла лебедиця до заставленых сіти.

Пришол сын на поле і видит: заплянтала ся біла лебедиця – тремтит, трепле крылами, та вырвати ся не годна.

Піджыґнул Кождемыр смоляний сосновий кырмак і опалил горячым огньом лебедины білы крыла, жебы не літала лебедиця на поле, не толочыла овес.

Зашкверчали, обгоріли лебедины білы крыла, і обернула ся лебедиця на крас дівку – Юкталче.

Хватил шугай дівку за руку і повіл:

— Ты будеш мойом женом!

Привюл ю Кождемыр домів, оділ до поекрасных шат, єділ ій лыскаючы коралі.

Рано післала ґаздыня молоду сынову по воду. Взяла невістка відра і пішла ґу гучкови. Такой зачерпнути мала, коли надлетіла стая лебедів. І засьпівали лебеді:

Лебедина дівко, Юкталче!
За тобом лебід-мама плаче,
Тужыт по тобі лебід-няньо...
Утиш ты іх жаль,
Через высинь, даль
Вертай ґу ним
до рідного краю!

Опустила Юкталче відра на беріжок і жалібно ім одсьпівала:

Мамуся, нянюсьо
В синій далечыні –
Уж николи не взрю
Край мій лебединий...
Злий Кождемыр спалил
Моі перця милы,
Злий Кождемыр згубил
Моі крыльця білы.

Почули тото лебеді, шмарили кажде по єдным перци і одлетіли. А Юкталче сховала перця під мосток, набрала воды і вернула ся домів.

— Де же ты, сыново, пропадала? — стрітила ю жугранъом стара свекра.

— Текла вода коломутна, ждала єм аж ся счыстит — одповіла Юкталче.

На другій ден зас післала свекра сынову з відрами Лем пришла Юкталче ґу воді, надлетіли лебеді і засьпівали:

Лебедина дівко, Юкталче!
За тобом лебід-мама плаче,
Тужыт по тобі лебід-няньо..
Утиш ты іх жаль,
Через высинь, даль
Вертай ґу ним
до рідного краю!

Опустила Юкталче відра на беріжок і зас жалібно одсьпівала:

Мамуся, нянюсьо
В синій далечыні –
Уж николи не взрю
Край мій лебединий...
Злий Кождемыр спалил
Моі перця милы,
Злий Кождемыр згубил
Моі крыльця білы.

Шмарили ій лебеді по єдным перци і одлетіли. І тоты перця сховала Юкталче під мосток, потім набрала воды вернула ся до мужовой хыжы.

— Де єс ся, сыново, так долго забавляла? — вырчыл стара свекра.

— Текла вода коломутна, стояла єм і ждала, аж ся счыстит — одповідат Юкталче.

На третій ден зас пішла ґу воді. Зас над ньом закружыли лебеді і кличут:

Лебедина дівко, Юкталче!
Іщы барже за тобом
лебід-мама плаче,
Сохне з тугы великой
сивий лебід-няньо...
Утиш ты іх жаль,
Через высинь, даль
Вертай з нами
до рідного краю!

І пустили ій лебеді іщы по єд ным перечку. Зошмарила Юкта че зо себе одежу, наділа на д длавий пняк, а сама ся оділа лебединых пер і зас ся на білої лебедя обернула. Двигнула рад сно міцны крыла і одледіла з л бедином стайом домів, ґу вітц ґу матери.

Долго ждали Юкталче Кожд мыр, ґаздыня і ґазда Кожан. К нец-кінцьом пішол Кождемы глядати жены.

Приходит ґу воді, видит: сід жена на беріжку, при ній порож відра.

— Ей, жено! Чом же ты дом не ідеш?

Нич не одповідат жена. Під шол Кождемыр ближе... Та-ж дудлавий пняк!

Лишыла Кождемыря моло жена, на все одлетіла біла леб диця. Не дармо стары люде г рят: „На силу милым не будеш!"

З росийского перев
Петро Муря

*Марийці, званы давнійше Черемисам народ жыючий на середнім Поволжу

РІК 2003 – ДУХНОВИЧІВ РІК

Александер Духнович вродил ся 24 квітня 1803 рока в селі Тополя коло Гуменно-го, на полудньовій страні нашого Бескіда. В 1816 р. вмер му отец. 13-літній Александер, зо штырьома сестрами і братом, вшыткыма молодшыма, остал сиротом. До того захворіла мама. Та здібний хлопец не дал ся біді. Закінчыл ґімназию в Ужгороді (за його часів ґімназия была середньом школом, котра кінчыла ся матуром), потім вчыл ся в філософскій школі в Кошыцях, а в роках 1823-1827 в ужгородскій духовній семінариі. Был священником. Більшу част свого дорослого жытя провьюл в Пряшові, де і вмер – 29 марця 1865 рока.

Недолгє його жытя выполнила до края праца для будучности нашого народу. Діял словом і чыном. Барз дуже свого труду посвятил дітьом, а вершыном того была зложена через него „Книжыця чытальна для зачынаючых", выдана в 1847 році. Был то буквар, посередництвом якого першыраз прозвучало при шкільній лаві наше рідне, завітне слово – ЛЕМ.

В цілым русиньскым сьвіті 2003 рік проголошено Роком Александра Духновича. Минят бо 200 років од народжыня найвекшого нашого Будителя. Званя Будителя надано му, бо – як написано в антології „Мамко, куп мі книжку" ***был правдивым духом новым, котрий розбудил приколысаны до небытя русиньскы наді***. В часі, коли будыли ся інчы народы, не дал затратити ся і нашому народови.

АЛЕКСАНДЕР ДУХНОВИЧ

Мамко, куп мі книжку

Мамко, мамко, куп мі книжку,
Тинту, папір і табличку,
Бо я піду до школы –
Вчыти ся поволи.

Повідают, же во школі
Діти знают добру долю,
Знают красні сьпівати,
Чест каждому дати.

Я бы вшытко хотіл знати
І чесно ся справувати.
Куп мі, мамо, книженьку,
Хоц лем таку маленьку.

Я Русин

Я Русин был, єсм і буду,
Я родил ся Русином,
Чесний мій рід не забуду,
Остану його сыном.

Русин бы мій отец, мати,
Руская вся родина,
Русины сестры і братя
І шырока дружыня.

Я сьвіт узріл під Бескідом,
Перший рускій воздух ссал
І кормил ся рускым хлібом,
Русин мене колысал.

КНИЖИЦѦ
ЧИТАЛИЩА
ДЛѪ НАЧИНАЮЩИХЪ.
А. Д.
ВЪ ВѢДНѢ ГРАДѢ,
иждивѣнѥ Брат: Ѳеѳилайпла Пештáнскаго.
1847.

Старам ся о мові карпат
або бескідорускій. Она
видит ся быти початко
природньом, она іщы в сво
невинности, і першій пр
тоті під горами сохранен
она найближша ест стар
славеньскій матери, она іщ
без украшынь, як прост
худобна дівочка, природи
свій цвіт затримала, і л
тым часом кольоры добер
ти, прибрати ся змагат, і
недолгій час увидиме ю в н
туральній своій, але з тон
шого полотна, оздоблен
одежы.

Александер Духнов

ЛАДИМІР ХЫЛЯК

Перша любов

(закінчыня)

Аннуся ослеободила ся од моіх натхненых обнять, я ся візрил. Предомном стоял Роман. Він был страшні блідий, його очы злорадно блищали, а выраз лиця вкрывал саркастычний усьміх... Він, тот веселий, милий, гардий хло-пец, предтсавлял собом тепер, хоц было пілтемряво, заправды одпыхаючий видок.

— Роман, то нечесно з твойой стороны — повіл єм гнівно.

— Нечесно? – а ты робиш чеснійше?

Така одповід мя змішала. Цілувати потаємні дівча, до того тринадцетлітнє, такой дітину, завернути ій голову -- в тым, признаю ся, я не виділ дуже чесноты. Тота одповід отерезвила мене; та я ся не хтіл перед приятельом признати до винь. Я вкрыл своє змішаня терпкістю

— Я кохам того дівча, більше як своє жыття! — повіл єм з патосом, на якій лем сімнадцетлітнього хлопця стати было — а ты, кед рахуеш ся моім приятельом, повинен знати, што в такым припадку належыт ся тобі быти дискретным. Інакше квита з приятельством.

— Я знам што мам робити, хоц і квита з дружыньом — по-вчыл мене хрипливым голосом.

Мы ся розышли так, як ся розходит двох неприятели. Чом він был так порушений, тсвды я не міг ся додумати. Спал єм той но-чы преспокійні і пресолодко, бо чул єм на устах сладіст перш ого дівочого поцілунку. Та другого дня мі было терпко. Аннусі я не виділ ни того, ни другого дня; ани сьпі-ваня „рускых пісень" не стягнуло Воловича і його выхованиці до загороды. Ходил єм оссвілий, а шлідом за мном і Роман. Кілко раз я пізрил на него, тілко раз на лици його одбивал ся інчий выраз; то одпыхаючий злорадний усьміх, то выраз щырого спілчутя, то сокрушыня каючого ся. Кед бы я был малярьом, напевно підхватил бым в ним образ ангела, близкого падіня, – чест і пережываня бороли ся в ним і брали над собом верх.

Раз в неділю стрітил мене на улици Волович.

— Под-ле ту, паничу, мам ти штоси речы.

— Прошу! — одповіл я примильні.

— Даю ти раду, пильнуй книжкы, та на тым ліпше выйдеш нич на глупых залицянках з недоростками.

Я звернул очы ґу земли, як підсудний, котрому чытают вырок. Та внет гордіст взяла верх, і я зьвідял:

— Хто вам, добродію, насплітал о мі такых конин?

— Тот сам, хто виділ — одповіл він зо зимном кырвю — і зато

єм тя закликал, жебы остеречы пред найменьшым зближыньом з мойом выхованицьом; в противным разі мам лікарство для тя і для ней – мою пошану...

Хоц іронія была мі мало знана, остатні слова шановного урядника звучали іронічні. Моя самолюбніст і чест одчувалні зазнали програной. В моім внутришнім єстві горіло, кыпіло, пекло... лем бракувало мі предмету, на котрий выляти бым міг цілу жолч. Якраз навинул ся мі пред очы Роман.

— Ты підлий! — зверещал єм на него.

— Я підлий — одповіл він тихо.

Такє скромне вызнаня могло бы обезборонити і сьмілого борця, не то мене, звычайного ученика ґімназиі.

— Як ты міг денунциювати мене? Ты поліцийний шпіцель!

— Я... я акуратні шпіцель — одповіл він плаксиво.

— Та чом єс ся так спідлил — зьвідал єм го значні мякше.

— Чом?.. Чом?.. Не зьвідуй ся мя о тото! Я не тот Роман, што давнійше был, котрий любил тебе як рідного брата... Мі ся дослівні помішало в голові!

— Бідний друже! Повідж, што з тобом? — зьвідал єм го зо щырым спілчутьом.

— Што зо мном? — візвал ся він якысым дивным голосом — Хцеш знати? Та знай: я кохам Аннусю, а ты ю цілував!.. Видиш, чом стал єм ся підлым і осмарувал тебе пред Воловичом! Шмар каменьом на мене, бо ліпшого я не достойний.

Не таю, тото вызнаня міцно мя вкололо; та ліпша сторона мого єства взяла ту верх. Я виділ пред собом не противника, але приятеля, жертву страдань, і в тій хвили я пробачыл му його поступок.

— Не пережывай, дорогій Романе — потішал єм го, — што мы єдно дівча кохаме, то ничому не вредит. Адже мы оба на єдно сонце смотриме і його проміньом ся грієме, а нихто з нас не повіст, же тото сонце є лем його власністю.

— Так! Лем ци можливым є, жебы она мене, уж не повідам, любила, але хоц рахувала за чловека... Не буде она мном гордіти, кед про мій донос Волович запер ю на три годины до темной коміркы?.. Она не пробачыт мі того!..

— Дурниця, не жур ся! Я тя оправдам пред ньом.

— Зрештом, приятелю, ци пробачыт мі она, ци ні — повіл кінчаючы Роман — я не престану єй кохати.

— Можеш, я ти не буду завидувал — одповіл єм.

І мы зас были по тій бесіді добрыма приятелями і не обвинювали єден другого о нашу любов, бо нихто з нас не виділ більше Аннусі. Лем даде з далека на прогульці, де не было можливости ани словчком розмовити ся з ньом. Кед святой памяти Цербер мал другє імя, ачий звал ся Волович.

ТАДЕУШ КУБЯК

Мы вас кохаме

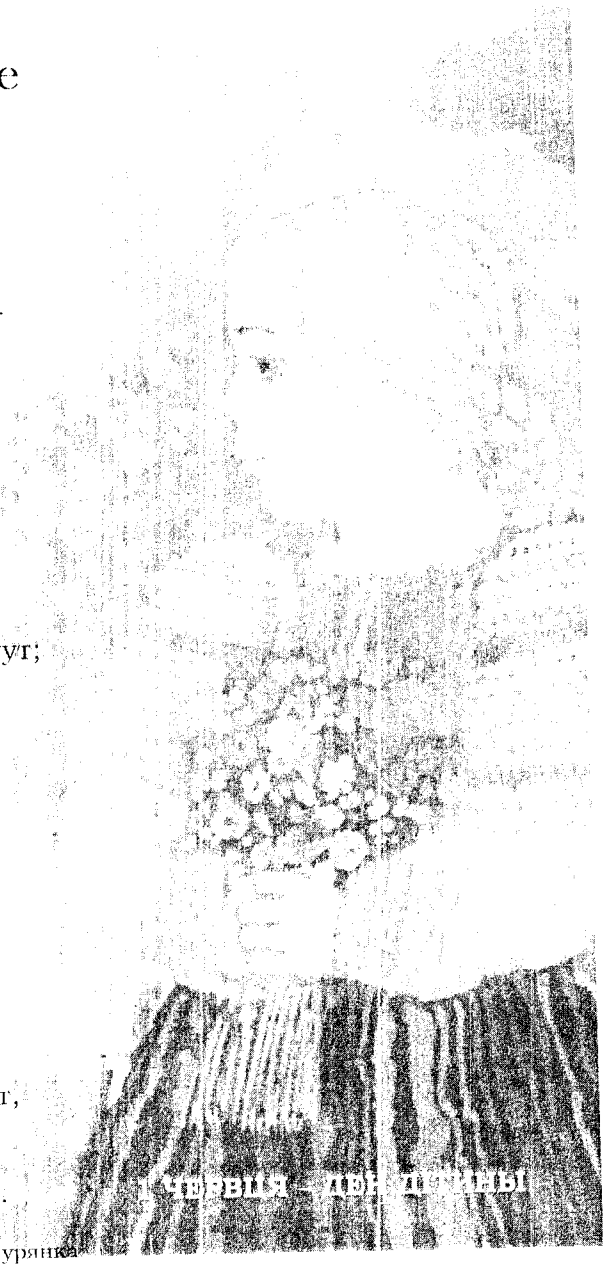

Діти, ци знаце,
кілко єст на тым
сьвіті єдинаких діти,
думам, же тілко
єст діти. кілко
зьвіздок на небі сьвітит.

Кед бы сте вєдно
по нашій Земли
за рукы ся тримали,
велькє колесо,
нибы небеса
цілий бы сьвіт обьяло.

А серединоm
ружы мамины
най в пісни вашій роснут;
так – вшыткы діти
на цілым сьвіті
днес ся за рукы возте.

За семом гором,
за семым морьом,
за семым пісні ехом,
діти ся знают,
діти кохают,
хоцкі і жыют даєко.

Єден присыплят
нас срібний місяц,
єдно нам сонце сьвітит,
мы вас кохаме,
вы ся кохайте,
вшыткы на сьвіті діти.

з польского перьвод Петро Мурянка

СЛОВНИЧОК

вергнути (1 сторона) – шмарити
стром (1) – дерево
жалобівка (2) – жалібна хустка
топанкы (2) – кєрпчыкы
короны (2) – грошы хоснуваны, м.ін. в Словациі
спонадити [ся] (4) – скварити ся, тягнути ся до заказаного
тремтіти (4) - трясти ся, /drżeć/
обернути [ся] (4) – ту, перминити ся
гучок (4) – малий водопад
свекра (4) – мама мужа, жены
вырчати (5) – /warczeć/
дудлавий (5) – выпорохнілий
вершына (6) – оптімум
тинта (7) – атрамент
воздух (7) – повітря
сохранений (7) – захований, вратуваний
славеньскій (7) – славяньскій
злорадно (8) – ненавистно
чеснота (8) – доброта, /cnota/
патос (8) – /з грецкого/ натхніня, піднесеніст выкликана даяком подійом, ідейом
сокрушыня (8) – /skrucha/
каяти ся (8) – жалувати
падіня (8) – /upadek/
конина (8) – дурниця, глупота
жолч (9) – гіркота – перенісні /żółć, gorycz/
борец (9) – войовник
єство (9) – /jestestwo/
оправдати (9) – очыстити од зашмаринь, выплумачыти
Цербер (9) – мітолоґічна постать, сын потворів Єхідны і Тифона, стерюг входу до підземель
вєдно (10) – враз, спільні

Мішок сьмішок

Трьох учеників барз хвалит ся в школі:

– Гнеска помогли мы бабусі перейти через улицю.

– То барз гарді з вашой стороны – гварит учытелька, – але чом аж во трьох?

– Бо ся страшні операла.

Приходит Ванцьо домів по першым дни в школі і гварит до мамы:

– На дверях єст написане: „Перша кляса", а сіджыня сут тверды.

Ванцьо приходит по Великодни до школы позбераний на чорно.

– Што ся стало, Ванцю, же єс цілий на чорно – зьвідує учытель.

– Мам жалобу.

– О Боже! А по кым?

– По весняных фериях...

– Ванцю, повіл єс своій сестрі, же єст глупа. Ід ю перепрос.

– Жалую, же сестра єст глупа.

Підходит Ванцьо до няня з дневничком і гварит:

– Пем не кричте... Преці сами сте гварили, же ученик без єдинкы, то як жолнір без карабина.

– Так сыну, але по што жолнірьови аж девят карабинів?

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„Лемківска Ластівочка" редагує Петро Мурянка, ілюструє Богдан Трохановскій. (Савкова слава) Часопис выходит нерегулярні, як безплатний додаток до „Бесіды".

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou,
email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 00:32:01 -05'00'